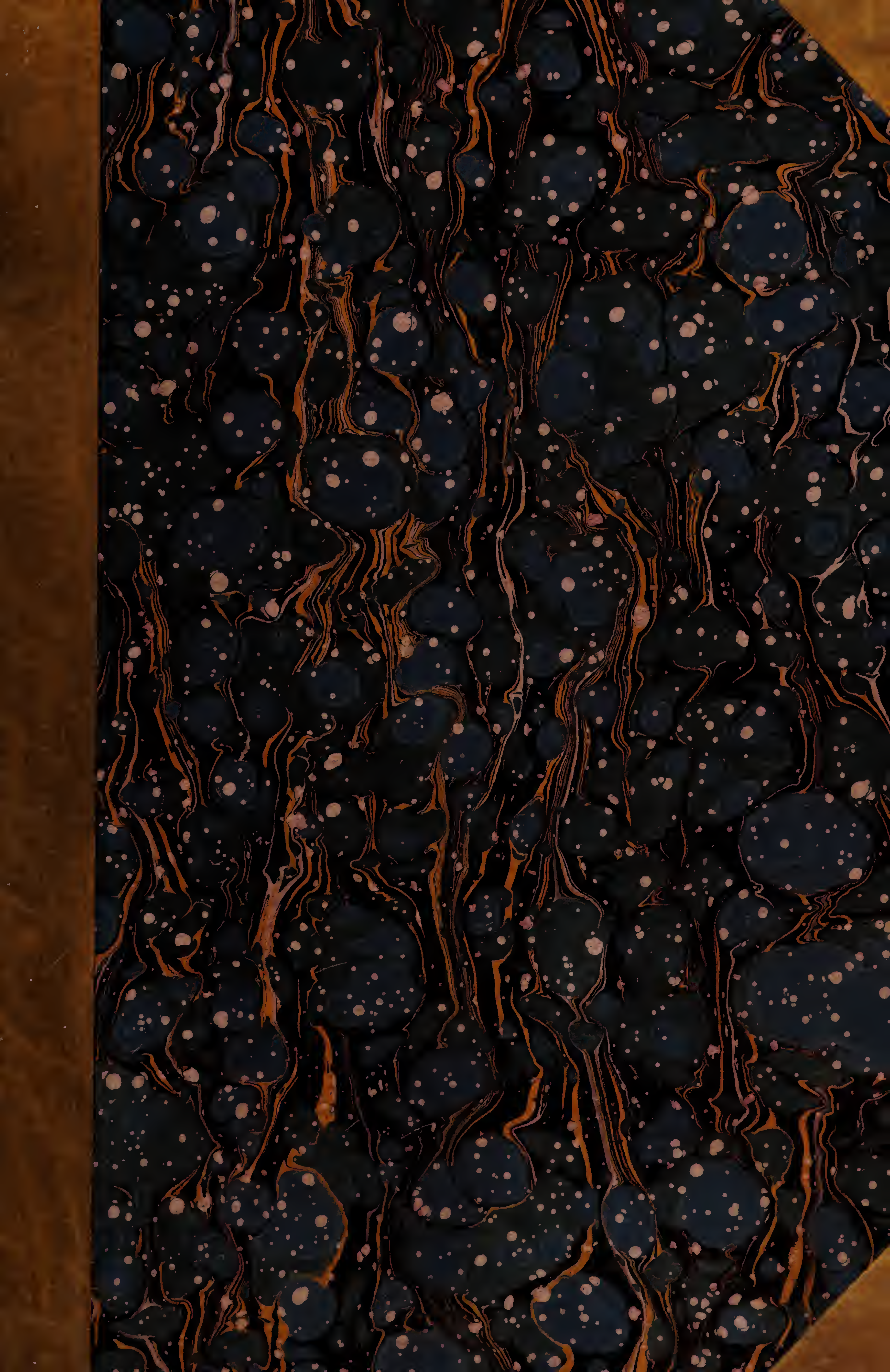

DE HYDROPE
EJUSQUE CAUSIS
EXERCITATIO
MEDICA.

All'Ecc.mo [illegible] Alessandro Pincini

L'Autore

DE HYDROPE EJUSQUE CAUSIS EXERCITATIO MEDICA

ANTONII DOMINICI GOTTI

FLORENTINI

AD REGIAM CELSITUDINEM

COSMI TERTII

MAGNI ETRURIÆ DUCIS.

FLORENTIÆ MDCCIX.

Typis Michaelis Neſtenus, & Antonii Borghigiani.

Superiorum permiſſu.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

REGIA CELSITUDO.

Xigua dona, & angusta magnis, & amplissimis Principibus exhibere non nisi audacis animi, & sibi ipsi nimiùm

ſidentis eſſe diù cogitaveram, nunquam in eam fidem ſatis inductus, ut crederem, poſſe, abſque temeritatis notà, tantum propriæ tenuitati tribui, ut vel ipſam Aularum majeſtatem ambitioſis adire muneribus aliquando non dubitet. A veteri tamen opinione diſceſſi, cùm mentem opportunè ſubiit, non ad eos tantùm, qui dona offerunt reſpiciendum, ſed de præſtantiſſimà etiam, & humaniſſima conditione eorum, quibus dona offeruntur, rationem habendam eſſe. Hoc itaque fuit, quod jamdudum me movit, meamque impulit mentem, ut medicam hanc Exercitationem REGIÆ TUÆ CELSITUDINIS advolverem pedibus, nunquam ſcilicet alibi tantum

hu-

humanitatis invenire posse ratus, quantum in te tui venerantur Populi, & amant exteri. Et profectò non nisi maximà comitate opus tibi erit, ut exiguam hanc dissertationem, et rudem facili excipias vultu, regioque digneris obtutu: Ipse quidem illam abjectam minus, magisque tanto Principi accomodatam desiderassem, sed ingenii mei imbecillitas magnum quid aggredi impotentis mea simul vota, aliorumque expectationem decepit. Verum quomodo grandius aliquid, augustumque tuum nomen in fronte gerere dignius exarare unquam poteram, cùm tantum, nec vires patiantur meæ, nec sinat officium? Ea enim ægris medicam assiduè manum præbendi

necessitas mirùm, quantum mei ipsius sibi arroget, quantum mihi auferat temporis, & me ab hujusmodi literariis exercitationibus quantum obstinatè divellat? Utinam aliquandò, PRINCEPS SERENISSIME, vel promptiùs mihi daretur ingenium, vel otium securiùs, non adeò tunc fortassis abdita mihi forent Naturæ non minùs quàm Artis Medicę arcana, teque magìs dignæ paginæ, ac stylo feliciori conscriptę de regio COSMI nomine suberbirent. Gratias intereà tibi ago, SERENISSIME PRINCEPS, quod ab his, qualescumque sint, laborum meorum primitiis in te uno & singulare decus, & firmissimum pręsidium quęri non sis dedignatus, verebuntur etenim

invidi, contentiosique Homines suum in me virus evomere, quotiescumque præsentissimum te rerum mearum Patronum agnoverint. Vale Princeps optime, nostræque felicitati diutissimè vive.

REGIÆ TUÆ CELSITUDINIS

Humillimus Servus, ac Subditus
Antonius Dominicus Gotti.

AD LECTOREM.

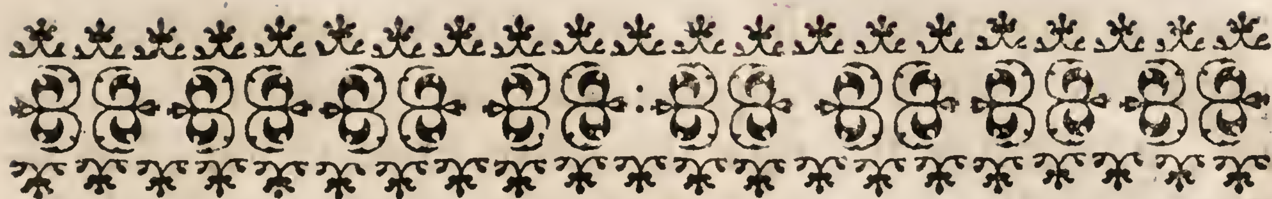

Puſculum hoc, puſillum, inornatum, & rude, en prodit, Amice Lector, in lucem animi tui comitatem, & benevolam Indolem tentaturum: A te facilibus intueri oculis, hoc ſaltem titulo, fortaſſe merebitur, quod ſibi nihil fidat, & nihil de propriâ tenuitate præſumens tibi ſe totum, tuæque humanitati unicè credere, & commendare voluerit. Innumera tibi occurrent legenti, quæ meliùs in obſcuro ſcribentis ingenio latuiſſent, adeo enim levia ſunt, & adeo inania, ut mirum ſit, quomodo in lucem prodire, atque a te, tuàque tantum exigere patientiâ non erubuerint; Verùm id ipſum, quod me quaſi ſtultitia notat, optime tuo Nomini conſulere poterit, ſi a te humaniter, libentique animo excipiatur. Quid enim ſplendidius, quid glorioſius, quàm humilem aliorum conditionem non modò, non contemnere, ſed cum eàdem amicè agendo, illam quaſi erigere, ac ſublevare? Hoc autem ſi preſtare non dedigneris, qualem mihi addes animum, ut nova moliri

teque novo fortaſſe afficere tædio non dubitem! Sic tu, quis crederet? de audacià noſtrà in culpam vocaberis, noſtræque temeritatis fiet quaſi reus, quia nimiùm aliquandò comis fuiſti; Sciò tamen te ab hujuſmodi criminibus non abhorrere, a te etenim exigit ſingularis tui Cordis amabilitas, ut literarios labores, qualeſcumque ſint, gremio foveas, & an indè ſcribentium animus audaciùs ſe gerere diſcat curare renuas:
Hoc illud eſt, quod de te ſentire,
& a te ſperare juvat.
Vale.

Di-

Dicendorum Occasio, & Ordo.

CAP. I.

Rovido Navis Gubernatori pluribus in locis Medicus comparatur à Tullio,(*a*) cui obsecundans Galenus *omnibus*, inquit, *affectionibus Medicus in commune rectè prospiciet, & præcavebit, quemadmodum bonus Gubernator per futuram tempestatem;* [*b*] Et quidem, quid aliud est morbos curare, cùm vigent, vel arcere, cùm imminent, quam fragilem humani Corporis ratem, aut vehementibus tentatam procellis incolumem, artis auxilio servare, ne obruatur, & pereat, aut si tempestas impendeat, cursum cautè dirigere, omnemque operam adhibere, ut quantum fieri potest, navis ipsa, frustrà ingruentibus ventis, periculo subducatur? Mirum verò, quot in primo casu sese obiiciant agitationes, quot fluctus, quot naufragia, adeo ut nemo

[*a*] *Cic. Lib.* 1. *&* 5. *de finibus Bon. & Mal. Lib.* 5. *de Natura Deorum*.

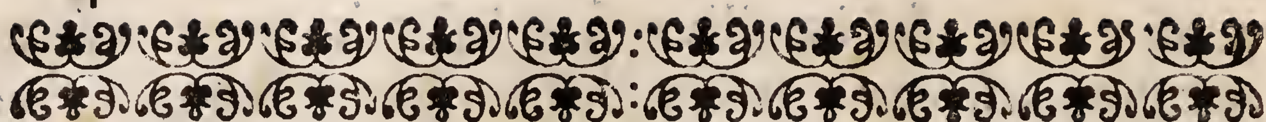
(*b*) *Gal. in Comment.* 3. *prognost. Hippocr.*

mo ita expers consilii sit, ut certamen potius cum procellis inire velit, quam ab ipsis prævisis declinare, præsertim si longa docuerit experientia, hujusmodi prælia fere semper cum navigii interitu infeliciter evenisse. De Hydrope igitur verba facturus, idem concipiatur volo, tanquam tempestas horrida, ita ægros in ultimum vitæ discrimen adducens, ut inter insanabiles prorsus morbos possit merito recenseri: In hujus propterea curatione nihil immorabor, cum non nisi funestum promittat exitum, & id, quod in hujusmodi affectione exhiberi passim solet satis, superque impleat Medicorum volumina; Hydrops, de quo loqui, & quem curare intendimus ille est, qui nondum adest, ille videlicet, qui adesse poterit, nisi eidem iis, quibus par est, armis, obviam eamus, & pugnemus, non cum morbo, fatali semper hoste, & timendo, sed cum morbi ipsius licet remotissima suspicione; Verùm quid remotissimum appellamus id, quod frequens adeo est, & universaliter adeo grassatur, ut plus æquo fortasse prope sit multis procella ista, & jam tumidum mare, sonantesque sibi fingat undas justissimus noster timor? Ea nempe est deplorabilis temporum nostrorum calamitas, ut hæc ipsa, si non unica, cæteris saltem latior patere videatur ad mortem via; Et profectò tanta Hydropum per urbem nostram, non multis ab hinc annis, vagantium copia cujus non movit animum, & a quo audita fuit absque admiratione, & absque lachrymis? Ipse etiam miserrimam hanc Hominum conditionem luctu huc usque, & lamentatione sum

pro-

prosequutus, sed inutilis noster dolor in ventos abiit, nec minus sævire à nostris fletibus funestissima ista clades hactenus didicit. Placuit itaque ad morbi nimium domestici Ideam, causasque examinandas mentem appellere, & quoniam Hydrops, qui crebrioribus, ac sævioribus ictibus corpora aggreditur ille est, qui Ascites nuncupatur, ideo omissis reliquis, per Medicorum ora passim vagantibus, Leucophlegmatià scilicet, sive Anasarcà, & Tympanite, de illo unicè verba faciemus, nostri potentioris, ac præsentioris hostis dolos detegere, ut faciliùs evitari possint, curantes. Primo igitur Hydropem juxta Veterum commenta brevissimè considerabimus, secundo loco, aliqua de ductibus lymphaticis, lympha, ejus motu, usu, & similibus, tertio deinde verius morbi hujus systema ex recentiorum inventis exponemus, Ultimo, ad causas Hydropis perpendendas descendentes, in iis unicè aliquantulum immorabimur. Jam ergo exordiamur a primo.

Veterum Medicorum de Hydrope, ejuſque Cauſis Sententiæ.

CAP. II.

Ydrops Aſcites, ſive aquoſus, ſive Aqua intercus, ſive aliter apud alios nuncupetur, tumor totius abdominis ab aquoſo humore genitus ab omnibus, tam veteribus, quam recentioribus Medicis definitur, Verùm in hoc uno conſentientes vetuſtorum temporum Medici mirum poſtea quàm inter ſe pugnare videantur circa modum ſeroſæ hujus collectionis in infimo ventre efformandę, Miſerrima etenim tunc in anatomicis rebus, vel cæcitas, vel caligatio in cauſa erat, cur ampliſſima nugis mille, & mille figmentis via ſterneretur. Hepar, primo loco, viſcerum omnium quaſi regem, & humani corporis moderatorem, ac principem arbitrati, ibi *dignam animæ ſedem*, *ibi virtutem*, ut Galeni verbis loquar, *ſecundum quam nutrimur*, *& augemur*, *& cibum appetimus*, *& aſſumptum elaboramus concotione*, *& digeſtione*, [*c*] & ibi tandem ſanguinis univerſam fabri-

(*c*) *De Virt. noſtr. Corp. diſp.*

bricam, & diſtributionem conſtituerunt. Hiſce fundamentis innixi Aſcitis cauſam ſtatim Jecori male affecto tribuerunt, rationi maximè conſentaneum judicantes, ut ſicuti a bonà ſanguificatione in ſano Hepate univerſa Corporis œconomia ritè, ac laudabiliter conſervatur, ita a malà in hoc viſcere ſanguinis elaboratione morbus hic perniciofiſſimus gigneretur; Atque ita hæc opinio apud illos invaluit, ut quotieſcumque Aſciticus occurreret, a malo Hepatis habitu ad malam ſanguificationem, a malà ſanguificatione ad ſeri tracolationem, & ſtagnationem, brevi gradatione, deſcenderent. Inter pravas Jecoris affectiones Hydropem producere aptas, numerare illis placuit ipſius intemperiem, obſtructionem, Scirrhum, vel rimam quandam in ejus ſubſtantià, culpà nimiæ ſiccitatis, ortam. Quidam verò Hepatis amantiores ſocium illi in aſcite cauſanda Lienem fecerunt, eumque aliquo pacto vitiatum ad funeſtiſſimi hujus morbi productionem concurrere putaverunt: Rem autem ſibi ita fingebant; Chylus, ajebant illi, in ventriculo elaboratus ſimul cum ſero attrahitur ab Hepate, & Liene, quæ viſcera ſeroſam portionem, quæ ſupereſt, poſt ejuſdem Chyli diſtributionem, mandant ad renes, unde per ureteres, & veſicam extra corpus educitur: Quæcumque itaque cauſa ſit, quæ virtutem hanc, ut vocant, attractricem in hiſce viſceribus lædat, neceſſario peſſima ſeroſæ humiditatis diſtributio conſequetur, & facillima in abdomen irruptio, atque ſtagnatio. Quoniam vero cadaveribus inſpectis eorum, qui aſcitici è vità mi-

gra-

graverant, aliquando saniſſimum Jecur, & saniſſimum Lienem invenire contigit, familiarius apud ipſos erat effatum a facultatis attractricis in hiſce viſceribus debilitatione Hydropem gigni; immo a citiſſimo aquarum thermalium per urinam tranſitu decepti breviorem quandam ſemitam ſeri evacuandi ſibi finxerunt, putabant enim per vas, quod breve nuncupabant, attrahi a Liene ſerum, & aquam è ventriculo, ac deinde, per vias propiores, ad ureteres derivari, unde etiam, in hoc caſu, virtus attractrix læſa, licet in ſolo Liene univerſam ſeri diſtribuendi methodum ſtatim corrumperet. Huc uſque cauſam Hydropis ad ſerum non laudabiliter attractum a viſceribus, ac proinde fluens libero, & inſolenti curſu, quà dabatur via, retulerunt; Non tamen hæc ſola illis morbi hujus initia ſtatuere placuit, ſed modò Jecur ipſum nimià aquà infarctum, atq; diſtentum ipſius exſudationi in abdominis cavitatem obnoxium eſſe, modò vaſa meſeraica a ſero, vel nimio, vel nimis acri, & mordaci aut dilatari, aut diſrumpi, & aquoſam interea colluviem in infimo ventre colligi arbitrati ſunt. Non minùs in vaſis per omentum diſcurrentibus fieri poſſe dilatationem aliquam, vel eroſionem a Sero, quod a Liene illhuc pleno gurgite fertur, contendebant Hippocratis auctoritate ſuffulti, qui (*d*) *in ventriculum*, ait, *etiam potus fertur, quo cum expletus fuerit, ab eo Lien recipit, & ad venas, & omentum tranſmittit*, & alibi, *in tumorem autem ſublatus, & op-*

(*d*) *Lib.* 1. *de Morb. Mulierum.*

& oppletus [loquitur de Liene] *per venas aquam in Corpus transmittit, præcipuèque in Omentum.* Ipsi etiam renes, cum, in Veterum sententia, Serum per emulgentes attrahere debeant, ut a nimiâ ejusdem colluvie partes liberentur, si hoc, facultatis propriæ vitio, præstare nequeant, remanebit in venis, & paulatim in abdomen effundetur. Hæc, & pleraque alia de Ascite, ejusque efformandæ modis Veterum monumenta pervoluentibus sese obviam facient, eorumque sententias, maximâ cum admiratione, excipere, ut arbitror, oportet, tunc enim pene in incunabulis volvebatur Anatome, & obscurissimis latebat tenebris involutum, quod nostris hisce temporibus luce ipsà clarius emicat. Quomodo etenim sibi decantatam illam vim, seu facultatem attractricem fingere potuissent, si humani Corporis œconomià feliciùs investigatà, ea illis innotuissent, de quibus nunc anatomica fervent Theatra, & recentiora tempora gloriantur? Compertam nempe habuissent pulchram illam motionum omnium necessitatem, ac legem, & verè mechanicam methodum, qua utitur Natura ad proprias operationes rite exequendas, unde quęcumque in Corporis fabricà passim occurrunt, magna licet, & admiranda, non ad somniatas facultates, & consueta inscitiæ Asyla, sed ad instrumenta, & organa necessariò operantia sapientiùs retulissent. Ipsam etiam sanguificationem in Hepate male a Veteribus constitui statim agnoscet, qui Cordis, & Arteriarum structuram, lacteorum, aliorumque ductuum chylo inservientium munus, & Pulmonum, aerisque

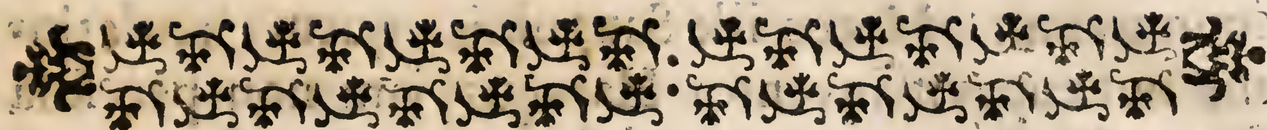
usum,

ufum, ex recentiorum inventis attentiùs excogitaverit; Conftat etenim unicum Hepatis officium effe, humorem biliofum a mafsà fanguinis fegregare, & per proprios excretorios ductus ad duodenum tranfmittere. Ultimo loco, vas illud, quod breve nuncupabant, & cui tot ufus paffim tribuebant Antiqui, jam notæ circulationis leges, & anatomicæ infpectiones nil aliud effe docuerunt, quàm venam quandam, feu potiùs venas quafdam, fanguini ad cor reducendo, ut cæteris omnibus venis incumbit, deftinatas. Verùm hæc de Afcite, juxtà Antiquorum placita, fint fatis. Maria feculis omnibus nota celeri huc ufque navigatione luftraffe fufficiat, pateant jam novi fluctus, novæ fternantur undæ, & noftram recèns inventis aquis, felicioribus aufpiciis, navem credamus.

De

De Ductibus lymphaticis, & lymphà.

CAP. III.

Nfans per plura secula, suisque undique tenebris circumfusa adolevit jam, & fulgentissimis novisque radiis enituit res anatomica: Et quidem multùm debemus solertiæ tot illustrium Virorum, qui immensis laboribus, studiisque, adeo planam, oculisque omnibus perviam humani Corporis fabricam fecere, ut jam sensibus ipsis clarè, & evidenter pateant, quæ nullum caput, mens nulla attingere cogitando potuisset. Quis enim, (ut cæteris omissis, de his unicè loquamur) lymphaticos ductus, & in ipsis contentam aquam in animum induxisset, nisi præstantissimus ille Vir prodigiorum in observationibus Bartholinius primus omnium invenisset, totique anatomicæ Reipublicæ præclarissimum hoc inventum per scripta communicasset? Nobis igitur gratulemur, quod tam amplum rebus nostris, ab ultimis Daniæ finibus, vectigal advenerit, & in ipsius contemplatione jucundissimà pariter, & ad id, quod in posterum dicturi sumus necessarià paulum

 immo-

immoremur. Motus ille Sanguinis, quem circulationis nuncupavit inventor Harvęus, jam non per sola fertur Medicorum ora, sed artis nostræ fines prætergressus innotuit ubique, ubique passim circumfertur, de ipso fit ab omnibus sermo, & rerum omnium inscium de hoc uno sapit rude, profanumque Vulgus; Verùm, cùm omnium sit nudum hoc circulationis nomen jactare, Medici tantùm est ipsam exactiùs perpendere, per ejus arcana ducere ingenium, nullumque ex iis, aut instrumentis, aut machinis, quibus sagacissima utitur Natura ad sanguinem circulariter promovendum, cogitando præterire. Posito igitur amplissimo illo arteriarum, venarumque apparatu, per quas fluit, refluitque Sanguis, placeat jam, cùm de Sanguine refluente loquimur, tertium vasorum genus considerare, per quæ pars aliqua ipsius Sanguinis redit ad Cor, aquosa scilicet, seu aqua ipsa; Vasa vero hæc, de quibus loquimur, sunt quidam innumeri canaliculi exiles adeo, ut oculum, nisi humore sint turgidi, omninò fugiant, lymphatici vulgò appellati: Tunicæ ipsos constituentes tenuissimæ sunt, & diaphanæ, aliquibus veluti nodis præditæ, quibus vas ipsum inæqualiter constringunt, ita ut quibusdam in locis elevetur, & tumeat, deprimatur verò in aliis, ac pene concidat; Oritur hoc a valvulis semilunaribus in interna vasorum superficie quasi æquidistanter positis, & motum contenti liquidi a centro ad circumferentiam, prout infra dicetur, prohibentibns. Eorum origo est ab Arteriarum extremitatibus, unde sinuoso feruntur

tur

tur curſu, non ad unum, eundemque alveum, ſed ductus a variis partibus ſcaturientes per varias errant ſemitas, variumque demum ſortiuntur terminum, illi etenim, qui infra ſeptum tranſverſum naſcuntur ad receptaculum Chyli concurrunt, qui verò in Thorace ſunt, in thoracicum ductum deſinunt, & qui extrà Thoracem a collo, & artubus ortum habent venam jugularem externam ingrediuntur; Hæc omnia & ab ipſis Anatomicorum fontibus haurire licet, & patienti, induſtrique curà, in diligenti Animalium ſectione inveſtigare. Poſitis hiſce ductibus, ponatur ſtatim oportet humor aliquis eoſdem implens, per eoſdem fluens, iiſdemque mediantibus, ſeſe in aliquem peculiarem, certumque locum pleno gurgite effundens; Humor autem iſte non Sanguis eſt, non Serum, ſed pura quædam, limpida, & cryſtallo ſimilis aqua ad magnos uſus, eoſque fortaſſe præſtantiores, quàm qui huc uſque in anguſtos Medicorum animos irrepſerunt, a Sapientiſſimo rerum Opifice comparata. A corde jam Sanguini permixta fluit per arterias hæc lympha ad irrigandas Corporis partes, ibique, partim, ab ipſo Sanguine ſegregatur, & in alium curſum deflectit. Quid verò de inſtrumentis, & machinis, quarum operà hujuſmodi ſegregatio fit, ſuſpicati ſimus, conſultò omittimus, cùm nihil, aut ſaltem parum ad ea, quæ dicturi ſumus conferre videatur obſcuriſſimas ſeparationum rationes ſcrutari, ad aquam potiùs noſtram, unde diſceſſimus, redeamus, ea enim jam principiis lymphaticorum imminet, per ipſos jam fertur vel in Chyli ciſternam, vel

 in

in thoracicum, vel in jugularem, vel etiam alibi, ac demum post varios, longosque gyros, ad Cor ipsum remeat suæ circulationis habitura terminum, ubi habuit exordium. Motus hujus, quasi dicam, perennis vulgare habemus exemplum in fluviis pene omnibus, hi enim a media manantes rupe, incerto primùm sono, placidoque cursu, per saxa repunt, & gramina, donec aliis passim rivulis cum ipsis coeuntibus, novis aucti, & quasi superbientes undis, per campos latè spatiantur, vallesque, & modò a riparum angustiis, modò ab aggerum impedimentis, modò a lacubus ipsis victores egressi, in mare demum se exonerantes aquas simul perdunt & nomen, verùm mare ipsum, quod flumina absorbet, flumina, ut inquiunt Aliqui, reparat, per occultos enim, cæcosque ductus, novum ad fontes ipsos humorem transmittit, unde aqua irriguè prorumpens easdem rursus alluat terras, iisdem crescat auxiliis, idemque demum Oceano vectigal afferat. Non dissimili ratione motum suum peragit lympha nostra, sed aliquando sola, Chylo aliquando permixta Sanguinem ipsum repetit, unde exierat. Nec timetur in ductibus lymphaticis de contenti humoris versus originem suam regressu, etenim ne retrò properet, & recurrat, optimè, ut superiùs innuimus, cavit Natura, valvulis prorsus innumeris ita in eorundem cavitate dispositis, ut a partibus ad Cor, sive a circumferentia ad centrum liber pateat transitus, nunquam è contra. Nunc igitur cùm de lymphaticorum ductuum fabricà, origine, progressu, & insertione, atq; in iisdem

con-

contentæ lymphæ motu loquuti ſimus, & ſatis, ut arbitror, abundè in hiſce omnibus brevitati conſultum ſit, ſupereſt, ut eàdem ſervatà methodo, nonnulla de aquæ hujus conditionibus quibuſdam, & uſu, quaſi tranſeuntes, attingamus. Ex anatomicis itaque diſſectionibus conſtat, lympham iſtam nullum, aut jucundum ſpirare odorem, aut gravem, nullo colore infectam, nullo ſapore præditam eſſe, ſed puriſſimæ, & limpidiſſimæ aquæ, in omnibus aſſimilari; Malumus etenim cum inventore Bartholinio loqui, quàm cum aliis nonnullis colorem ſubflavum lymphæ tribuentibus, non minùs in hoc deceptis, quam cùm eandem lympham viſcidulam appellarunt, mirum enim, quàm tenuis ſit, in ſtatu naturali, quàm levis, quàm fluens! Et quidem cùm maxima ſit, & quaſi oculis ſe ſubducens exiguitas canalium, per quos fertur, ſi aliqua aquæ huic ineſſet viſciditas, vel omninò a motu ceſſaret, vel lentiſſimè moveretur, exitiale utrumque, & utrumque, ſi præter naturæ ordinem, aliquando contingeret, corpori pernicioſiſſimum, & funeſtum. Quid verò tanto aquarum apparatu molita ſit Natura, quidve præſtaverit non ſatis fortaſſe hactenus ex toto compertum eſt, licèt adoleverit jam nobile hoc adinventum, multorumque jamdudum Medicorum animos rapuerit mirum in modum, & fatigaverit. Nos itaque, magni nominis Anatomicis facem præferentibus, dupliciter lymphæ hujus officium perpendemus, cùm nimirum ſimul, cum Sanguine arterioſo ad quaſcumque partes Corporis fertur, & cùm ab eodem disjuncta per

pro-

proprios ductus, vel a Chylo mutuatos ad Cor regreditur. Quod autem ad primum attinet, pluribus ipsam Corporis nutritioni destinatam esse contendentibus assentiri juvat: Putant etenim partem hanc Sanguinis candicantem, una cum ejusdem Sanguinis crassamento purpureo, & determinato Spirituum influxu, ad alendum Corpus peculiariter concurrere, ac de hujus rei veritate dubitari non posse, cum Borellio [e] affirmant, quoniam Sanguis componitur ex succis simillimis eis, qui in Ovis pusillum Animalculum nutriunt, & citissimè augent, & perficiunt, glutinosà scilicet parte non minùs, quàm tenui, albumineà, atque concrescente ad ignem substantià; Idem verò, exemplo Animalis præ fame mortui ulteriùs confirmatur. In ejus enim arteriis Sanguinis quidem partem rubram invenire contingit licèt densam, & quasi arescentem, partem verò albam nullibi reperire datum est, unde coniicere licet, non a purpurea tantùm, & crassà, sed a candidà, & tenui Sanguinis parte, quæ lympha est, suum Corpora nutrimentum haurire. Quoniam verò & ipse Sanguis Chylo indiget, quo reparetur, nec satis expeditè versus Cor ipsum moveretur Chylus per suas lacteas, nisi tenuior quidam humor eidem admisceretur, humor autem sese in chyliferos ductus effundens nil aliud est, quàm lympha nostra, constat jam evidenter, in hoc secundo casu, aquam hanc Chyli vehiculum esse, ut scilicet celeriùs, & feliciùs in Sanguinem eat. Ve-

[e] *Lib. 5. de Oeconom. Animal. propos. cc.*

Verùm quid de humoris hujus limpidiſſimi plura loquimur? Lympham hanç in naturali ſtatu laudabilitèr conſtitutam huc uſque perpendiſſe ſufficiat: tempus jam, ut eidem male affectæ, & ab optimis enumeratis conditionibus recedenti aliquid tribuamus.

Hy-

Hydropis Syſtema ex Recentiorum inventis.

CAP. IV.

Uocumque morbo tentetur æger, aſpicitur non ſine animi perturbatione, & triſtitià, Hydrops non ſine commiſeratione, & horrore, & cùm in cordis ſui receſſu quiſque dumtaxat doleat cæteris affectionibus Homines detentos videns, ad funeſtiſſimum Aſcite laborantium aſpectum, vix lachrymas, verius interni tumultus indicium continebit. Miſero attolluntur ægroto in ingentem tumorem pedes, femora, scrotum, Abdomen, diſtenſionem patiuntur, & nonnunquam diſruptionem cutis, & fibræ: Fluctuat in infimo ventre contentus humor, &, in tanto aquarum proventu, nulla, vel pauciſſima, eaque ſemper rubra manat urina: Adduntur creber, parvuſque pulſus, decolor vultus, emaciatus, & triſtis, inappetentia, & nauſea, in reſpirando difficultas, & labor: Uritur interea, & ſemper uritur infelix a ſiti, quot vidit, vel quot vidiſſe potuit fontes, & fluvii ſubeunt ad dolorem, eò

eò calamitatis deducto, ut ſe ab aquis opprimi ſentiat, & aquas cupiat; Verùm ſubducatur jam a commiſerantium oculis æger, nihil enim proderit, ſi intueatur, & ſaniori conſilio, quid ægrum ipſum in adeo funeſtum rerum ſtatum præcipitem egerit inquiratur. Primo itaque loco, morbi hujus cauſam, ut inquiunt, immediatam ſtatuamus oportet humorem aquoſum a propriis ductibus prodeuntem, & ſe in Abdominis cavitatem effundentem, circa rationem verò, ac modum, quo aquoſa colluvies, & colligatur, & augeatur valde etiam nunc ambigitur, licèt frequentiſſimus tot Hydropum aſpectus tam magnum cogitandi locum Medicis faciat, eorumque ſibi mentes, mirum in modum, & ſtudia vindicet; Quidam etenim, ut rem paucis perſtringant, lymphaticos præcipuè ductus in culpam vocantes ad celebrem illam, & nunquam ſatis decantatam ipſorum, vel rarefactionem, vel diſruptionem confugiunt, hanc neceſſariam Hydropis cauſam, funeſtamque morbi hujus radicem unicè ſtatuentes. Et profectò ab hujuſmodi ductibus, vel rarefactis, vel diſruptis Hydropem excitari poſſe, nemo eſt, qui in dubiũ revocet, tunc etenim lympha in ipſis contenta, vel exſudans, vel diffluens in Abdominis cavitatem rueret, eamque immaniter demum impleret. Hanc verò hujuſmodi vaſorum labem, multiplici de causà, contingere poſſe manifeſtè conſtabit, ſi præter ea omnia, a quibus extrinsecè lædi poſſunt eadem vaſa, ut vehementes Corporis motus, ictus, & ſimilia, ea etiam, quæ intrinſecè idem præſtare valent, perpendere li-

beat : Quid autem lymphaticis intrinsecum magis, quàm lympha, illa scilicet, quæ per eosdem fluit, & a qua eorundem tunicæ tanguntur semper, & irrorantur? Lympha itaque quoties naturæ non paret legibus vasa ipsa lædit, per quæ movetur, & cùm in nostro Corpore perfectus exigat ordo rerum, ut ea tenuissima sit, saporis expers, & quendam ulteriùs servet in quantitate modum, adeo ut canalibus ipsis, per quos ferri debet, aliquà proportione respondeat, quocumque modo vitietur eadem lympha, ita ut ab optimis recensitis conditionibus recedat, de ductibus ipsis, per quos agitur, pessimè mereri poterit, nosque in manifestissimum Hydropis periculum adducere; Sit enim vel vitio instrumenti, quodcumque illud sit, à quo separatur, vel Sanguinis, a quo discedit, non tenuis lympha, sed ut falsò arbitratus est, in naturali statu, quidam alias peritissimus Anatomicus, lenta, ac viscidula, cùm principia lymphaticorum, penes magni nominis Viros, sint angustissima, ipsam excipere non poterunt, & palustres illas aquas nullum nactas alveum, quà dabitur via, perniciosissimà libertate, sinent excurrere; Et si non hæreat statim in vasorum osculis, ut rationi maximè congruum est, sed ipsa, licèt viscida sit, subeat lympha, cùm non nisi tardissimè, ob proprium lentorem, moveri possit, nonne periculum imminebit satis evidens obstructiones in ductibus ipsis efformandi? Atque hoc si contingat, cùm ultra contentus humor progredi nequeat, & se a novo semper, eoque uberrimo aquæ proventu premi sentiat, lympha-

phaticos ſuos, ultra membranarum vires, implebit, eorumque fibras nimium diſtrahet, ac diſrumpet in ventrem ruiturus & viſcera. Rurſus, aut ſalſa, aut acida & mordax ſit lympha, idem illa præſtabit, quod peculiare eſt cæteris humoribus, quotieſcumque peſſimis hiſce conditionibus comitantur: Noſtro experimur damno, ulceribus etiam fœtidiſſimis efformandis ſalſas, acidaſque particulas aptas eſſe, poterit igitur non minùs hujuſmodi lympha fibras erodendo diſcindere, & eo feliciùs malam explebit indolem, quò graciliores erunt partes, quas alluit, ſed exiliſsimę membranæ ſunt, & fibrillæ, quæ lymphaticos ductus conſtituunt, parvo ergo labore a noxio liquido lacerabuntur, nec prohibere poterunt ampliùs, ne in Abdomen, non niſi cum vita diſceſſurus, feratur. Exuberet denique plus, quam par eſt lympha noſtra, cum Vaſa lymphatica vehementem diſtractionem, ob exilitatem, pati non poſsint, excedentem humoris copiam, vel non recipient, vel nimiùm ab ipſo diſtenta frangentur. Exemplo ſit fluvius, qui donec aquarum moderatè dives, humili fertur curſu, antiquos lambit, & non evertit margines, verùm hyemalibus pluviis, nivibuſque ſolutis auctus, & ſuperbus, aut alvei ſui anguſtiis coherceri non ſinit, & magnà ſui parte per campos latè diffunditur, aut aggeribus fractis, ac ripis, agros populatur, & ſylvas, veteris jam curſus pertæſus, & in paludes, lacuſque pleno ſe gurgite exonerans. Non ergo viſcida, non ſalſa, vel acida, non denique nimia ſit in nobis lympha, hæc etenim omnia

 peſ-

pefsimè Corpus afficient, & a laudabili valetudine avulſum Hydropi damnabunt, & morti: Quæ omnia etiam faciliùs contingent, ſi iis pravis lymphæ conditionibus addatur mala partium conſtitutio, laxa, & enervis lymphaticorum ſtructura, naturali minor eorundem capacitas, & quæ aptam non habeat proportionem cum capacitate arteriarum, cum impetu Cordis, & cum mole Corporis cujus ſunt canales. Verùm, licèt lymphaticorum culpà, cùm ſcilicet rareſiunt, vel diſrumpuntur, oriri poſsit, & interdum oriatur Hydrops; non hæc unica tamen ad eundem via eſt, adeout quotieſcumque Hydropicus occurrit, pro certo habere debeamus, vaſa in eodem lymphatica, vel laxioris compaginis facta eſſe, ac propterea lympham ab iiſdem exſudare, vel diſrupta eſſe penitus, & lympham ab iiſdem effluere, nunquam enim hactenus contigit teſtem hujuſmodi diſruptionis autopſiam adhibere poſſe, licèt innumeri paſsim Hydropes cultro anatomico tentati fuerint, eorumque viſcera induſtri, & accuratà indagine examinata; quin potius non a quacumque lymphaticorum diffractione Hydropem produci comperiemus exemplo certo ſatis, & ſatis vulgari: Novimus enim omnes, noſque ſenſus ipſi docuerunt, pulmonum ſubſtantiam innumeris prorſus lymphaticis ſcatere, & hujuſmodi vaſorum ingens Satellitium ab exterioribus eorundem pulmonum partibus verſus ductus thoracicos perreptare; Scimus inſuper a Phthiſi correptis ulcus in pulmonum ſubſtantia infeliciter geri, & eò infeliciùs, quò magis, ac magis
ſer-

ſerpens in dies fatalis lues magnam pulmonum molem abſumit paulatim, ac diſsipat; Dum verò pulmones lacerantur, nonne & lymphæ ductus ibi hoſpitantes, & per univerſam eorundem pulmonum ſubſtantiam ſparſi lacerentur oportet? Sed ubi in tabidorum thorace hydropicus latex? Ubi pectoris Hydrops? Hinc itaque coniicere quiſque poterit, non a quacumque lymphæ ductuum diſruptione Hydropem excitari, fieri enim aliquando poteſt, ut adeo parcus, & miſer ſit lymphæ proventus per lymphatica vaſa fluens, & conſequenter ab aliquo ex ipſis diſrupto erumpens, ut ad molem hydropicam ſubcreſcere nequeat, ſed vel a viſcerum calore attenuetur, & vaporis formam induens, per tranſpirationem, a corpore educatur, vel, ut in Phthiſi laborantibus contingere arbitramur, a lymphaticis ſtillans, cum ſanguine ibi putreſcente putreſcat, & veteres lymphæ conditiones amittens in craſsiorem ſubſtantiam, & purulentam degeneret. Veluti tamen lymphaticis diſruptis, non ſemper conſurgit Hydrops, ita iiſdem aliquando illæſis in hujuſmodi morbum incidimus: Si enim circa viſcus aliquod obſtructiones, tubercula, tumores ſcirrhoſi, & ſimilia excitentur, adeo ut pars ſanguinis aquoſa exſudet a propriis vaſis, en pericula ſtatim, en Hydrops. Hanc verò exſudationem ab impedimẽtis motum ſanguinis, aliqua in parte, inhibentibus produci poſſe, ligaturæ in vivorum Animalium vaſis ſanguiferis adhibitæ ſatis, ſuperque docuerunt; Si enim jugulares venæ filo excipiantur; & ita occludantur, ut ſangui-

guinis reductio prohibeatur, tota capitis regio, ut inter cæteros observavit Villisius, (*f*) aquà implebitur, brevìque intumescet; Quod si hujusmodi tubercula, aut Scirrhi juxta eorundem lymphaticorum origines excitentur, adeo ut nimium compressæ, & fortasse obstructæ humorem suum non excipiant, idem humor diffluet, quà poterit, &, quà dabitur via, effundetur, & ruet; Viscus autem aliquod obstructionibus abundans hydropi viam sternere satis patet, si idem Hydrops quartanariis aliquando superveniens considerari velit, longiùs enim si hæreat quartana ita, ut, quod sæpissimè accidit, lienosi Homines fiant, obstinatasque in hoc viscere obstructiones gerant, tunc Hydrops non raro subsequitur, quod suis etiam temporibus, observans Hippocrates: *Quibusdam*, inquit, *spleneticis*, *progressu temporis*, *in Hydropem morbus degenerat*: [*g*] Et hoc quidem haud aliter evenire arbitrandum videtur, quàm quia, liene ex crassiorum humorum infarctu indurescente, vasa ipsa lymphatica, eorumq; fortasse origines comprimantur nimiùm, ac propterea humorem suum vel recipere nequeant, vel ad certum alveum derivare. Quod si Sanguis ipse dissolutus sit nimium, partemque sui subtiliorem, aquam scilicet, per minima arteriarum oscula emittat, vel si eadem oscula laxa sint nimium, & quod tenue magis, magisque crudum in sanguine est juxta arteriarum, & ve-
na-

[*f*] *De Medicam. operat. Sect.* 2. *Cap.* 3.
(*g*) *Lib. de Affect. Cap.* 16.

narum, ut ajunt, intercapedines effluat, en aliæ ad Hydropem viæ. Dolores præterea in Abdomine ab immani, & ſpaſmodica ſpirituum exploſione geniti mirum, quàm facilè Hydropem producere valeant! quod innuens Hippocrates *quibus*, inquit, *tormina adſunt*, *&* *circa umbilicum cruciatus*, *ac lumborum dolor*, *qui neque medicamento*, *neque aliter ſolvuntur*, *in ſiccum Hydropem firmantur*. (*h*) Siccum verò Hydropem nunquam ſine Aſcitis admixtione excitari neminem latet, & conſequenter humoris lymphatici effuſionem a doloribus in infimo ventre graſſantibus effici non raró poſſe: Cùm etenim affectiones hujuſmodi ſpaſmodicas graviora tormina inducentes, preſſiones viſcerum, fibrarum diſtenſiones, & ſimilia, ob magnam Spirituum exploſionem comitentur, vel ita comprimi lymphæ ductus ipſi poterunt, ut humor per eoſdem fluere libero, naturalique curſu nequeat, vel ita diſtendi aliquando, ut fracti demum ſuam in Abdominis cavitatem lympham effundant. An non & alvi fluxus, ſi immodicus ſit, & diuturnior, adeo Corpus afficit, ipſumque a naturali ſtatu adeo deturbat, ut cacheticum ſæpiſſimè faciat, & in Hydropem denique adducat? Licet enim aliquando, ex Hippocratis teſtimonio, alvi turbationes conferre poſsint, ſi ſcilicet *qualia oportet purgentur*, (*i*) non raró tamen in noxias, & funeſtas degenerare obſervantur, ſi plus, quam par eſt alvum purgent, & hujuſ-

(*h*) *Lib.* 4. *Aphor.* 11.
(*i*) *Aphor.* 2. *Lib.* 1.

hujusmodi fluxus magnus nimiùm sit, nimiùmque obstinatus, Celsus propterea *uno die*, inquit, *fluere alvum sæpè pro valetudine est, atque etiam pluribus, dum febris absit, & intra septimum diem id conquiescat, purgatur enim Corpus, & quod læsurum erat utiliter effunditur, verùm, spatium periculosum est, interdum enim tormina, ac febriculas excitat, viresque consumit.* [*k*] Et quidem magna illa virium prostratio, quæ immodicum alvi fluxum consequitur, adeo ut æger tantum vix roboris exerere valeat, quantum ad miseram, & quasi exanimem vitam ducendam sufficiat, nonne ostendit manifestè, maximè depauperatum sanguinem esse, & in ipso exiguam spirituum copiam, vel eosdem spiritus enerves nimiùm, & nimium languidos hospitari? Cum etenim motiones quæcumque a congruo spirituum influxu pendeant, si eæ debiliores fieri, & languescere paulatim conspiciantur, dicendum erit, vel eundem influxum comminutum esse, vel id, quod influitur, minùs vividæ conditionis esse, & minùs activæ: Sanguis autem adeo inops, & in adeo tenui, miseroque statu constitutus sanguificationis operi absolvendo ineptus omninò fiet, & in crudam, imperfectamque Chyli substantiam, ut infra ostendetur, degenerans cachexiam paulatim inducet, verumque Hydropem excitabit, *Cachexia enim Hydropis initium est*, ut testatur Aegineta. [*l*] Hìc verò sese spontè obviam facit

(*k*) *Lib.* 4. *Cap.* 19.
[*l*] *Lib.* 3. *Cap.* 47.

facit universalior quædam ejusdem Hydropis causa; in qua generaliter statuendâ, & veteres, & recentiores Medici unanimi Sententiâ consentiunt: Ea est sanguificatio læsa, seu prava quædam Sanguinis conditio, per quam Chylus in perfectum Sanguinem abire nequit; Cùm etenim a veteri sanguine novus, ex Chyli materiâ, ope Spirituum, generetur Sanguis, si id præstare quandoque non valeat, universus Hæmatoseos ordo turbabitur, & per arterias, ac venas cruda, imperfecta, & enervis humorum massa veriùs, quàm vividus, & ritè elaboratus sanguis excurret. Ita autem si Sanguis ipse afficiatur, crudis, aquosisque humoribus infarctus eos a se facilè eliminabit, & a mixtione solutos in libertatem asseret, unde prava corporum constitutio, ac demùm Hydrops consurget. Verùm de ipso sanguificationis opere, & periculis ab eàdem læsà provenientibus fusiùs in capite sequenti differendum nobis erit, cùm scilicet de Hydrope ab hæmorrhagià immodicà genito loqui continget. Et profectò a qualibet ex recensitis causis Hydropem produci posse, & non raró fortasse produci, nemo sapiens rerum æstimator ambiget, immò, si aliam Hydropis causam addere libeat, licèt èa nil tale minitans, aut saltem remotior, primo aspectu, videri possit, re attentiùs examinatà, non inanis omninò videbitur, & contemnenda; Insensilis itaque perspiratio prohibita ea est, quam modo in culpam Hydropis vocare juvat, & ab unico hoc fonte morbum hunc derivatum aliquando, vel saltem derivabilem affirmare.

 Ut

Ut autem res clariùs pateat, exactissimam Sanctorii trutinam præ manibus geramus parumper, ut ejus ope, pondus particularum a nobis continuò erumpentium innotescat, comperiemus etenim quinque circiter libras, unius diei spatio, quicquid transpiramus pendere: Et hæc quidem insensilis transpiratio necessarissima est, ut Animalis vita conservetur, quemadmodum inter cæteros manifestissimè demonstravit clarissimus Borellius, [m] tali enim pacto, vapores pravi, & inutiles a nobis expelluntur, noxiæque particulæ per poros eliminantur; Si verò halitus isti vaporosi a sanguine ebulliente, & undique fermentescente, & in motum acto discedentes exhalare nequeant, vel ob restrictionem pororum, vel ob quodcumque aliud impedimentum transpirationem prohibens, suspicandi sanè locus erit a vaporibus iisdem intus condensatis, & in aquam degenerantibus Hydropem excitari. Plura hoc suadent exempla, quorum primum desumi potest ab Alembicis, ut vocant, distillatoriis, in ipsis enim, cùm ope ignis elevantur vapores ex floribus, aut aliis humidis Corporibus extracti, concrescunt paulatim, addensantur, & in aqueum humorem resolvuntur: Idem accidit, cum vapores sublati in sublimem aerem in pluviam deinde abeunt, quemadmodum mihi ipsi observare olim contigit, cùm lacus quosdam in Volaterrano Solo integram occupantes vallem, & lacus magnos a vicinis Incolis appellatos inspicerem,

(m) *part. 5. de Oeconom. Animal.*

rem, ab aquà enim in iisdem immaniter æstuante, & in perpetuam ebullitionem actà fumum quendam densissimum sursum elevari vidi, eumque in veram assiduè pluviam descendere, adeo ut ex nunquam intermisso aquæ depluentis proventu, rivus in imà vallis parte consurgeret satis uber, aspectu tamen horridus, & gravissimo odore intolerabilis, & fugiendus. Verùm licèt quæcumque ex causis hùc usque enumeratis Hydropem producere singillatim valeat, poterunt non minùs aliquando plures simul ad noxiam morbi hujus productionem concurrere, unde tunc effectus facilior, & periculum majus oriri poterit; Neque ab his tantùm proximioribus caussis totus Hydropis timor, sed eundem, licèt fortasse remotiorem, excitare poterunt causæ quædam dissitæ magis, & à quibus minùs timeri communitèr solet: In harum propterea consideratione aliquantulum etiam immorabimur, ut pleniorem Hydropis, ejusque causarum cognitionem, quantùm fieri potest, attingamus.

 Quo-

Quomodo ab Hæmorrhagia immodica Hydropis periculum induci posſit.

CAP. V.

Nter veteres Philoſophos non defuerunt, referente Ariſtotele, qui ſanguinem animam eſſe affirmarent, adeò penes illos ſacra res erat ſangis, ut a præclariſſimarum ejuſdem conditionum conſideratione decepti ipſum tanto nomine, ac tam eximia dignitate decorandum cenſuerint; Detur hoc vel miſeræ temporum illorum caligini, vel quorundam Hominum animo nimiùm liquidi hujus, & ultra moderationis leges amanti: Quantò tamen falſum, ineptumq; videtur hujuſmodi Philoſophantium effatum, tantò conſonum veritati eſt nos uni debere ſanguini, quòd vivamus, & hoc noſtrum ſentire, ac moveri ab ipſo eſſe, provenire ab ipſo, & ab eodem ſervari; Irrorantur enim a ſanguine quæcumque Corporis partes, non tanquam a torrente, qui ſecum obvia quæque rapiat, ſed veluti ab amico flumine, quod limoſis arenis dives iiſdem margines munificè veſtiat, & ripas: Nutrit nempè cruor, dum

fluit, & tot, ac tam diversis alendis partibus unus ipse sufficiens omnibus assimilatur, dum omnes reficit; Sic unus etiam fons ille est, qui in horti medio prosiliens, læto murmure, variisque rivulis herbas alluit; attamen, licèt solus, universam florum familiam irrigans, & fovens, hìc in violis pallescit, ibi albicat in liliis, in rosis alibi rubet, & amaranthis: Verùm sanguinis latex, licèt ad præstantissimos usus destinatus, nisi aliquando cautè minueretur, degener, & sui muneris immemor sanitatem ipsam non raró opprimeret, quàm sustinere, diùque incolumem servare debuisset; Hinc criticas moliri hæmorrhagias natura didicit, quæ vel vagæ, ac incertæ sunt, vel periodicæ, ut fluxus muliebris, atque aliæ in nonnullis vasorum apertiones, & quę in ipsis febribus crises sanguineæ interdum contingunt, a quibus morbos sæpè judicari, & Hippocrates, & vulgaris experientia testantur: Ut plurimùm verò, quemadmodum Villisius (*n*) asserit, circa Hęmorrhagias spontaneas, vel criticè institutas delinquitur, aliquandò etenim vasorum ora semel aperta haud denuò statim connivent, aut occludi possunt, unde contentus sanguis intemperantiùs erumpere, & copiosiùs effluere cogitur: Si ita si res habeat, hujusmodi hæmorrhagia jam non ampliùs critica, & laudabilis appellabitur, sed symptomatica, & noxia sanitatem semper, ac sæpè vitam evertens; Fieri enim aliquando poterit, ut immanior sanguinis effluxus nun-

[*n*] *De Remed. Sang. Rissen. Sect.* 3. *Cap.* 2.

nunquam penitùs cessèt, donec in ultimum exitium vitam ipsam adduxerit, immò si quandoque cruentum gurgitem cohibere liceat, non semper de insperata valetudine diù lætabitur æger, magnam etenim hæmorrhagiam non rarò excipit Hydrops, & post immodicè amissum sanguinem, immodicæ colliguntur aquæ. Et hoc quidem evenire testantur Medici omnes mille passim in locis, & præsertim Galenus; *cum supra modum*, inquit, *aut ex utero muliebri, aut a venis, quæ hæmorrhoides appellantur, aut ex ulcere fluxerit sanguis, tunc nonnulli aqua inter cutem corripiuntur.* [o] Verùm si nosmetipsos consulamus, quid ægris nostris, post largam sanguinis effusionem acciderit memoria repetentes, id ipsum fortasse expertos esse recordabimur, de quo, suis etiam temporibus, veteres Medici querebantur. Et quidem quem non movemus lapidem, quoties hæmorrhagia immodica occurrit, quid intentatum relinquimus, ut cohibeatur quod fluit, ut reparetur quod fluxit? In promptu nobis sunt alchalica mille, revulsiones innumeræ, & adstringentia, totamque hisce præstantissimis auxiliis periclitantem sanitatis causam commendamus: Omni interea studio, omnique curà ægrum enutrimus, statis reficimus intervallis, & salubri, parco tamen semper ciborum apparatu, virium jam jam labantium ruinam fulcire nitimur, ne cum ægroti vità penitùs corruant: sed rarò nimiùm tot laborum segeti matura messis respon-

(o) *Comment. 2. in Aphor. Hippocr.*

ſpondet, licèt enim, ſcitè diſpoſitis aggeribus, ſanguinis diffluentis torrens aliquandò coherceatur, prohibere vix poterit Medicus; ne extra vaſa feratur lympha, & qui multùm cruoris amiſit naufragam videat in aquis vitam, quàm cum ſanguine lapſuram timuerat. Hìnc duplex ab Hæmorrhagia immodica periculum, primùm ſcilicèt a ſanguinis eruptione nunquàm cohercità; ſecundùm ab eàdem prohibità demùm, ac repreſsà, Hydropi tamen homines damnante portenditur. Quòad primum, exitii, quod irreparabile emanat ab hæmorrhagia nunquàm impedità adeò manifeſtè patet fatalis cauſa, ut ſupervacaneum omninò ſit in eàdem exponenda diutiùs immorari, conſtat etenim ab aſſiduà ſanguinis deperditione paulatìm imminui, ac tandem tolli momenta contractionum in villis cordis, ac propterèa a motu demùm ceſſare, & a vità deficere. Quod verò ad ſecundum ſpectat, quà nam videlicèt ratione contingat, ut poſt inſignes ſanguinis eruptiones tàm facilè oriatur Hydrops; aliquid hìc nobis occurrit non ità fortaſſe planum, ac pervium, ſed altiori indagine proſequendum, ut faciliùs, & ſecuriùs inveſtigetur, oportet enim ut ab Hydrope noſtro parumper diſcedentes ad abſtruſiora naturę myſteria breviter ſcrutanda tranſeamus. Præclariſſimum itaque ſanguificationis opus, ſeu ſpectetur in Embryone, antequam ſanguinis veſtigium appareat, ſeù in adultis, poſtquàm ſanguine turgent vaſa, magnum ſemper, ac ſemper mirabile quo ordine, quàvè lege contingat ex recentiorum obſervationibus

adeò

adeò patet, ut jam satis superque discissum sit velum illud, a quo incomparabilia Naturæ arcana tot seculis occultata latuerunt. Primo igitur, ut res in meliorem lucem vocetur, ad examen revocare libeat quid liquori genitali, seu colliquamento candido in ovo accidat, dum incubatur, purior etenim colliquamenti pars a mixtione aliarum partium ovum constituentium recedens se in centro colligere comperietur, ibiq; postquam sedem fixit, varia inde ad circumferentiam, & varia insuper a circumferentià ad centrum, ubi punctum saliens, filamenta diffundere, atq; hæc non nisi rivuli sunt, & canaliculi, per quos purissimus liquor, simul cum vitali spiritu, medium colliquamenti tenens per universam ejusdem regionem spargitur, ac deinde per alia vasa ad suum centrum revertitur: Hi autem ductus in veras paulatim arterias, verasque venas abeunt, per quas liquor idem vitalis suum circulationis motum init, & ab eodem, dum vita superstes est, nunquam desistit. Postquam verò humor ille suam circumgyrationem instituit, ad circumferentiam colliquamenti, ubi videlicet Chorion est, aliquid purpurei subnasci aspicitur, succo nimirùm vitali, dum circulari per ipsum colliquamentum motu voluitur, in ejusdem margine, seu peripherià sanguineum colorem paulatim assumente: Chorion itaque, seù tenuis illa tunica, totum colliquamentum ambiens prima rubri sanguinis sedes est, ibique vitalis liquor primum sanguinis colorem, & formam induit, cum etenim membranula

illla

illa, ratione ſitùs, incubationis calorem priùs ſentiat, exterior enim eſt, & colliquamento ſuperſtrata, rursùsque ad illam faciliùs a centro, & expeditiùs vitales undequaque ferantur influxus, hinc fieri forţaſſe debuit, quemadmodum inter cæteros oculatiſſimus Harvæus, & clariſſimus Charletonius, ſuſpicantur, ut non in ipſo puncto ſaliente, ſive in ipſo Corculo primò ſpectandum ſeſe offerret ſanguis, ſed tantùm in Chorio. Hinc igitur patet ſanguificationis opus non eſſe ipſius Cordis, cùm non niſi poſteriùs ibidem ſanguis appareat, & in ipſo manifeſtus tantùm fiat, poſtquam in colliquamenti margine purpuraſcentem colorem exhibuit. Non minus etiam ab hiſce obſervationibus evincitur aut Hepar, aut aliud quidquam ex recenſitis a veteribus Medicis hęmatoſeos organum ſufficiens non eſſe, & aptum opificem; ſed præclariſſimam ſanguinis fabricam aliundè petendam eſſe, a liquore ſcilicèt illo puriſſimo, vitalique ſpiritu in media colliquamenti parte, utpotè digniori ſede primo hoſpitantibus. Quæ omnia, cum manifeſtè pateant, jam non amplius dubitationi locus erit ab eodem ſanguine, etiam cùm adultus per vaſa decurrit, novum ſanguinem e Chylo efformari, & deperditiones, quas continuas patitur, novo ſui ipſius proventu compenſari; Idem enim vitalis ſpiritus, qui primum gignere potuit ſanguinem, dum adhuc ſanguis nuſquam in ovo conſpiciebatur, in eundem ſanguinem deindè tranſiens veteri activitate præditus eandem illi communicabit, quemadmodum vitali ſucco, ſeu puriori colliquamenti par-

ti ſanguificandi facultatem in ovo communicaverat. En igitur quam facilè explorari poſſit cui nam debeatur in adultis Chyli in ſanguinem converſio, cum etenim primum in Embryone a ſpiritu vitali ex candidà, puriorique colliquamenti parte purpureus, veruſque ſanguis feliciſſimè efformetur, non diſſimili ratione, per totam Animalis vitam, idem ſe geret ſpiritus albam Chyli ſubſtantiam in rubrum ſanguinem tranſmutando, idem etenim ſpiritus eſt, vel cum in ipſo vitæ exordio puriorem colliquamenti partem inhabitat, vel cùm, in ejuſdem progreſſu, in ſanguine ſedem figit, immò potentior, vegetiorque in dies evadens, quouſque Animal ad ætatis, viriumque acmen pervenerit, faciliùs opus ſuum exequetur, magiſque ſanguini conficiendo idoneus fiet. Quoniam verò puriſſimus liquor in ovo a ſpiritu vitali continuò agitatus, & in motum actus ſanguinem paulatìm efformat, manifeſtum eſt non ſolo ſpiritu, & ſolo ejus influxu opus eſſe ad ſanguificationem abſolvendam, ſed & motu in ipſo liquido, ubi ejuſdem ſpiritus ſedes eſt; Hanc autem neceſſariſſimam conditionem ſanguini non deeſſe, ſatis, ſuperque compertum eſt, ſive de intrinſeco ejuſdem ſanguinis motu, ſive de extrinſeco ratio haberi velit, novimus enim omnes, particulas ſanguinem conſtituentes in continuà agitatione, & commotione eſſe, atque inter ſe ad invicem niti, ad invicem premi, & in aſſiduà contentione, & quaſi tumultu perſiſtere: Conſtat ulteriùs totam ejuſdem ſanguinis maſſam
motu

motu circulari indesinenter cieri, & a corde ad quascumque Corporis partes fluere, ab iis verò ad Cor ipsum reverti, undè duo isti motus sanguinem nunquam quiescere sinunt, & si perpendantur attentiùs, licèt specie, ortuque diversi sint, sese invicem adjuvare, & ad unum, eundemque finem conspirare comperientur. Quid ergò de sanguine dicendum, cùm adultus, vivido spiritu dives, mobilisque adeo, & sese undequaque adeo movens per vasa decurrit, nisi quod dici de eodem debuit, cùm puriorem colliquamenti partem præseferens, & a vitali spiritu intrinsecè agitatus ab ipsius colliquamenti centro ad ejusdem marginem, & e contrà, alterno, & mirabili motu ferebatur? Tunc aûtem a liquore illo purissimo sanguificationis opus absolvi vidimus, idem igitur a nostro sanguine, immo etiam feliciùs præstabitur, quoniam in ipso uberior spirituum copia hospitatur, & in majores, validioresque motiones venire non desinit. Chylus ergò cùm primo sanguinem subit, non statim perfectus fit sanguis, sed ab eodem pervaditur paulatim, dissolvitur, sibique tandem assimilatur, proprio scilicet spiritu, motuque adjuvantibus; Atque hinc fortasse pronum foret colligere, cur sanguis duci debuerit in pulmones, antequam per arterias ad partes derivaretur, aer enim, qui in folliculis pulmonaribus continetur, in ipso respirationis motu, cum scilicet iisdem pulmones restituuntur, mirum quàm urgeat, & quàm nitatur in canales sanguiferos ad eorundem folliculorum superficiem excurrentes, unde ex hac pressione in vasa, &

consequenter in contentum sanguinem Chylo permixtum oritur facilior ejusdem solutio, & in minimas particulas divisio, seu facilior in perfectum sanguinem transmutatio; Conferre pariter ad hujusmodi dissolutionem dicuntur ipsæ arteriarum ramificationes, earumque bifurcationes vim quandam in liquidum per eas fluens exercere non dissimilem cuneorum viribus, ut prætercam pressionem musculorum, aliaque quam plurima ad minimarum sanguinis, aut Chyli partium perfectiorem divisionem facientia. Verùm hæ omnes auxiliatrices sunt causæ, & ad sanguificationis opus tantummodò concurrentes, verus nimirùm, & unicus Hæmatoseos fabricator, & sanguinis pater sanguis est, qui de propria conservatione sollicitus Chyli substantiam in sui ipsius substantiam transmutat, eundemque permeando, & ad ultimam usque divisionem dividendo, subigit tandem, & sanguinem facit; Attamen veluti in ovo quantitas purissimi liquoris sese, spiritus vitalis ope, moventis excedit mirum in modum primum illum sanguinem, qui ad colliquamenti circumferentiam aspicitur, cùm ex Harvæi testimonio (p) exilissima tantùm linea sit, quæ primo purpurascit, ita in adultis necesse est, ut veteris sanguinis quantitas novi sanguinis efformandi quantitatem maximo superet excessu, alioquin Chyli substantia non modo in sanguinis substantiam nunquam facesseret, sed veteri ipsi sanguini quod crudum, imperfectumque in se con-

[p] *De Gener. Anim. Exerc.* 17.

continet Chylus communicaret potiùs, & universus interim Hæmatoseos ordo, & successiva sanguinis regeneratio corrueret. Quicquid ergo hanc tollet proportionem, de quà loquimur, & quæ necessario inter Chylum, & sanguinem intercedere debet, non solùm perfectam Chyli sanguificationem impediet, sed ulteriùs imperfecta Chyli substantia sanguinem ipsum inficiet; Et hoc quidem ab Hæmorrhagiis immodicis præstari facilè posse manifestum est, quotiescumque ita ab iisdem depauperatur, & imminuitur sanguinis latex, ut Chylo in propriam substantiam transmutando jam non amplius aptà quantitatis proportione respondeat, ac propterea in crudum quid, effœtum, & spiritibus magnà ex parte destitutum degeneret: Sanguis verò tàm pravæ indolis, ac tàm imperfectæ conditionis vel obstructiones in visceribus excitabit, undè aquosioris ejusdem partis extra vasa diffusio, vel lassus nimiùm, nimiùmque enervis quod dissolutum magìs, magìsque lymphaticum est a fibrosarum ejusdem sanguinis partium vinculo solutum, quà dabitur via, fatali libertate sinet effluere, ac propterea ex utràque causà Hydrops consurgere, & in manifestissimum vitæ discrimen adduci Homines poterunt. Patet igitur, ex dictis, cur immodicis Hæmorrhagiis tam sæpè subsequatur Hydrops, cùm etenim ab iisdem minuatur intemperantiùs sanguis, sivè id, a quo Chylus in perfectum sanguinem commutari deberet, naturalis, & laudabilis sanguificatio non continget ampliùs, & tota paulatim sanguinis massa vitiabitur, & flaccescet,

plu-

pluresque interim vias, easque planas nimiùm, nimiùmque faciles Hydropi sternet. Hoc autem totum a Phænomenis, quæ in hæmorrhagiis curandis observantur, manifestissimè comprobatur; Si enim sanguinis effluxum sistere quandoque detur, ut ab Hydrope, ad quem post cruenta hujusmodi impendia inclinantur vindicare Homines possimus, necessariam experimur parcissimam victùs rationem, adeo ut non nisi a paucis cibi unciis per intervalla, nutriatur æger, pluresque aliquandò menses transigat semper famelicus, & semper in obstinata, salubrique ciborum penurià persistens; Et quidem hoc unum est, quod tunc a manifesto Hydropis periculo Homines aliquando liberat, nosque a morbi hujus suspicione, post crebras, aut immodicas Hæmorrhagias, curatos plerosque novimus per hanc solam in cibo eis ministrando quasi crudelem methodum, & rigidam parsimoniam: tali etenim pacto sanguis ab hæmorrhagia residuus non superatur, & quasi obruitur a magno Chyli proventu, unde in crudam, hebetem, lassamque substantiam degeneret, sed Chylum ipsum utpotè paucissimum commodè subigit, & in verum, perfectumque sanguinem convertit. Utinam ergo ea semper per arterias vividi, & perfecti sanguinis quantitas fluat, ut vividus, & perfectus inde progigni sanguis, ac nostræ diù vitæ consulere valeat, quicquid etenim veteris cruoris nimiùm absumet laudabilem sanguificationem impediet, ac totam paulatim sanguinis massam ita afficiet, ut Hydrops inde timeri non immeritò possit. Hactenus de hæmorrhagià in-

involuntarià, quæ ſcilicèt ſpontè contingit, & ſi immodica ſit, periculis Homines onerat, jam proximè incumbit ad voluntariam ſanguinis effuſionem, ſive ab arte quæſitam tranſire; Hæc autem Phlebotomia eſt præclariſſimum illud præſidium, magno Medicorum conſenſu, & magno Hominum bono inſtitutum, cujus ope, mirum, quot deleti ſint morbi, quot morti erepti, ſuæque redditi ſanitati ægrotantes. Præſtantiſſimum hoc remedium in promptu fuit Veteribus penè omnibus, ut eorum monumenta teſtantur, & ut à Galeno ipſo in libro, quem peculiariter de Phlebotomia conſcripſit, ſatis, ſuperq; oſtenſum fuit; Hæc eadem medendi ratio jam uſque à primis ducta ſeculis ad noſtra deſcendit tempora, in quibus pari excipitur cum laude, paremque fructum, ſi celebretur, promittit; Verùm quemadmodum aliquandò hæmorrhagiæ, quas natura ipſa promovit, ſi immodicè durent, Symptomaticæ, & pravæ fiunt, ita etiam ſanguinis emiſſiones, quæ ab arte præſcribuntur, ſi intemperantiores ſit, in noxias, & funeſtas quandoque degenerant, quocumque enim modo minuatur ſanguinis latex, ſi ad eam diminutionem pervenerit, per quam ſanguificationi ineptum fit, eadem hydropis ſuſpicio vigebit, & idem periculum; Et profectò hoc ſemper in mente gerant oportet Medici, quotieſcumque venæ ſectionem præſcribunt, ne immodicum ſanguinem educentes de immodicè collectis aquis in culpam vocentur, non etenim ſemper frequens adeò, & adeo abundans ſanguinis miſſio convenit, ut turpe videri debeat mori, niſi priùs

mor-

morti ipsi magno cruoris pondere litatum sit. Utinam tamen artis nostræ res, vel a primis ejus exordiis, eàdem perspicacitate, & prudentià tractatæ fuissent, quà nunc a doctissimis viris, & peritissimis tractantur, verùm uti Cæsares paucos multa viderunt sæcula, paucosque Alexandros, ita etiam magna quidem, & fulgidissima Medicinæ lumina; sed rara nimiùm prisca vidit ætas, nostrisque dumtaxat temporibus, ac præcipuè Urbi nostræ gratulari jure possumus, quod hìc, singulari Medicinæ glorià tam multos invenire liceat, quibus sapientum, ac prudentissimorum Virorum nomen meritò debeatur: Iis itaque eà, quà decet existimatione prosequutis, & sermone ad illos converso, qui ex istorum censu non sunt, primò ipsos monitos velim, me nunquàm a missione sanguinis abhorruisse, eandemque me nunquàm, ut arbitror, improbaturum, mihi etiam laudibus ipsam excipere placuit, ipsam, quando res exigit, ægris præscribere, & ipsius ope morbos fortiter aggredi, & debellare feliciter. Quod nunquam in animum inducere potui illud est, quod audent plerique, in cujuscumque scilicèt sanguinem sævire, sit æger ille, sit sanus, sit gracilis, sit robustus, æstuet adolescens, vel senex algeat. His mente excidisse arbitror quæ phlebotomiam celebraturis documenta reliquerit Galenus, licèt ipse adeò venæ sectionis amans fuerit, ut damnatum Erasistratum voluerit, hoc solo de nomine, quod de sanguinis missione parum disseruerit. *Porrò*, inquit Medicus ille præstantissimus, *si ætate nec pue-*

rili

vili sint, nec senili de secandâ venâ consilium inito, præ oculis habens principales hosce scopos, nempè plenitudinis tùm quantitatem, tùm qualitatem, & virium robur, atque infirmitatem: Deinde naturalem totius Corporis habitum, tempusque, & regionem, vitamque anteactam, tùm an cibi, potùsque copia, & præcipuè affatim nutrientium qui sic affectus sit, sit usus; Ad hæc consuetudinem, & res præter consuetudinem actas, quosque motus exercuerit, quas excretiones habuerit, aut præter solitum compescuerit; Ad omnia autem hæc, nùm gracilior, aut crassior evaserit. (*q*) Huc usque Vir peritissimus. Undè igitur tàm impatiens cogitandi animus, cùm Galenus ipse tot cogitandi suppeditet argumenta? Si hæc omnia, quæ superiùs recensuimus ea, quà par est, curà, studioque perpenderentur, meliùs fortassè consuleretur ægris, suoque sanguine exhausta Corpora inciperent displicere; Attamen invaluit adeò, tantumque roboris adepta est cruenta hæc medendi ratio, ut jam cætera penè omnia Medicinæ præsidia negligant Medicorum pleriq; unà, sed non unicà sanguinis missione contenti. Majoris ergò pretii apud nos ipsos sit sanguis, nec in eodem adeò largè mittendo, nisi æqua urgeat necessitas, tàm crudeli libertate abutamur. Capiti per unicam diem, & non graviter dolenti liceat, si Medicum adeat, incidendæ venæ sententiam effugere; Infans non satìs adhùc doctus lac è mammis sugendo eligere, Senex decrepitam agens vitam, debilis, effœtus, & langui-

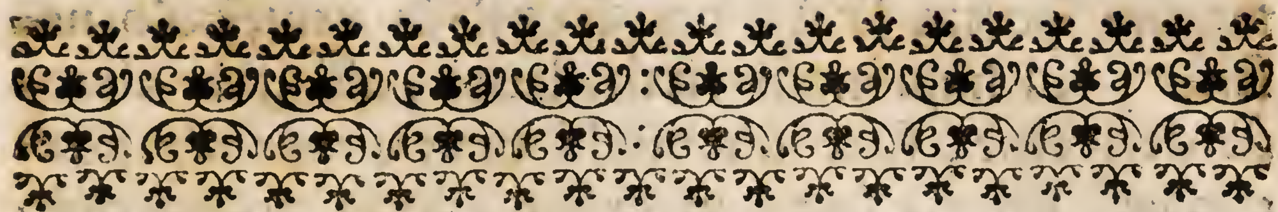
 dus

(*q*) *De Cur. Rat. per Sang. Miss. Cap. 6.*

dus, quàcumque levi de causà, ad pœnam sanguinis non damnentur, alter, cùm vix vivere cæperit, alter, cùm jam cæperit mori. Verùm quo me non justus rapuit dolor? Tunc rationi consentaneum queri foret, cùm haberet undè de Medicis quereretur Ars nostra, sed ea inest doctissimis Viris, & peritissimis solida virtus, & sapiens, ut ab iis non nisi cauto, prudentique consilio sanguinis missio præscribi possit; Ab iis exactè perpenduntur omnia, ætates, vires, temperamenta, & morbi, temporum constitutiones, & Corporum, neque præclarissimo Artis auxilio intemperantèr uti noverunt unquàm, aut unquam discent. Hunc fortasse de se timorem aliqui facient, qui nil Philosophi, ac Medici, ultrà propriam jactantiam habentes, & ultrà nomen, densisque undique inscitiæ tenebris involuti, nullà aut ægritudinis ratione habità, aut ægrotantis, sanguinis missionem utcumque celebrant, & multis utcumque vicibus repetunt. Hos igitur unicè hùc usque sermo noster admonuit, ut sanguinis amantiores eidem magìs aliquandò parcant, ne manifestum Hydropis periculum subeant homines, si eorum sanguinis latex quàcumque de causà immodicè minuatur.

Quo-

Quomodo a largis Potationibus non levis Hydropis ſuſpicio oriri poſsit.

C A P. VI.

Ac lege vivimus omnes, ut a continuà partium deperditione diſsipemur ſemper, & deſtruamur, vireſque proindè noſtræ corruant ſtatim, & vita deficiat, niſi nutritionis ope quicquid neceſſariò amiſimus providè reſtauretur, ab operibus enim, in quibus obeundis tantùm natura impendit, corpora ad extremum exitium citò perducerentur, niſi id, quod aſsiduè perit aſsiduè reficeretur, & maximam ſpirituum jacturam nova eorundem reproductio compenſaret. Oportuit propterea Chylum in ventriculo elaborari, per vias peculiares in ſanguinem ire, ac demùm ejuſdem operà sanguis & ipſe fieri, unde per univerſum Corporis ambitum latè diffuſus omnes irroraret partes, omnibuſq; congrui alimenti vectigal afferens vitam regeret, ſanitatemque ſervaret. Quoniam verò Chylus ipſe, a quo

tantum sperare licet, non spontè in ventriculo nascitur, sed hujusmodi vitalis laticis, nisi illùc aliundè derivetur, sunt sthomachi tunicæ omninò infœcundæ, necesse fuit, ut eidem Chylo producendo materia sufficiens accederet, cibus videlicèt, qui primùm in ore rudit er comminutus, ac per æsophagum in sthomacum ductus, acidi fermenti ab ejus glandulis continuò stillantis auxilio, in Chylum paulatim facesseret; Atque hinc oritur necessarius cibi usus, cùm ab ipso, post varias fermentationes, variosque gyros, consurgat tandem sanguis ipse maximus ille Corporum servator, vitæque custos. Verùm quid sanguinis a solo cibo, si crassus semper, compactusque in ventriculi membranas descenderet, hauriret natura, nisi quædam eidem cibo fluiditas adderetur, unde cibaria solida ingesta dilui, effluere, & macerari possent? Hinc itaque emanat magna potùs necessitas, qui videlicèt arido permixtus cibo ipsius macerationem adjuvet, unde ejusdem fermentatio, & in minimas quascumque partes dissolutio facilior. Non unicè tamen chylificationi promovendæ inservit potus, sed rursus Chylum ipsum mobiliorem, facit, & fluxiliorem, ut per angustias vasorum, a quibus excipitur, excurrere faciliùs valeat, quod præstare non posset, si humido hoc vehiculo destitueretur, testis etenim Borellius est [r] arenæ acervum aridum insinuari, fluereque non posse per canales angustos, nisi a copiosà aquà admixtà lubricam

(r) De Oeconom. Anim. par. 5.

tam consistentiam acquirat; Ipsæ insuper ventriculi tunicæ, ut ad motus, & expressiones efficiendas aptę sint, madefiant oportet, & a noxià ariditate per potum vindicentur, ut prætereamus ipsis excrementitiis fœcibus hinc lubricitatem etiam addi, ut extrà Corpus, per intestina, faciliùs eliminentur; Famis propterea stimulo sitis sensationem natura copulavit, ut ad eam sedandam, totque simul nos bonis cumulandos, quadam quasi violentià impelleremur: immò, ut major bibendi nos amor teneret, ipsam sitis extinctionem mirà jucunditate condivit, adeo ut potus idem, dum sensum dolorificum a siti productum aufert, & destruit, suavissimà insuper gustum delectatione mulceat, & recreet. Hinc factum fortassè arbitror, ut tàm magna potùs beneficia examinantes nonnulli, majori ipsum, quàm par est, veneratione prosequi, & intemperantiùs amare didicerint, licèt, re maturiùs perpensà, non à quocumque potùs genere, neque a quàcumque ejusdem copià fructus adeò felix portendatur, sed tantùm a potu indolis, & conditionis innoxiæ, & cujus usùs moderationis leges, & temperantiæ fines nunquam excedat: Aqua scilicèt ipsa, ut in præsenti de hac unicè loquamur, ea enim nil simpliciùs arbitratur, & nil securiùs, si ipsà immodicè utamur, salubris esse cessabit, & bona corporibus a potu promissa in damna non raro, & funestissima exitia degenerabunt; *Labor enim*, inquit Hippocrates [*f*] *cibus*, *potus*, *somnus*, *Venus omnia*

(*f*) *De Morb. vulg. lib. 6. sect. 6.*

nia mediocria. Non concoquit Animal, asserit Galenus, (*t*) *propter cibi, ac potionis immodicam copiam*, & Avicenna (*u*) integrum libri caqut *de nocumento potùs plurimæ aquæ* a se inscriptum legendum exhibet. Oportet igitur, ut clarissimorum Virorum præcepta libenti, gratoque animo excipiamus, insignes vel aquarum potatores admonentes, ne iis nimiùm indulgeant, & in potu ipso, quem insanè depereunt sanitatis naufragium faciant, & vitæ. Ipse quidem, ex quo tot gliscentes Hydropes, totque funestissimo hoc morbo elatos vidi, largiores potationes timere cepi, mecum ipse sæpè cogitans, nùm fieri posset, ut a nimia in bibendo intemperantià aliqua hydropi producendo opera tribueretur, & profectò si quę immodicas potationes consequuntur attentiùs perpendantur, magnus aderit dubitandi locus Homines iisdem indulgentes faciliùs aqueo morbo obnoxios fieri. Primò enim statuamus oportet obsolevisse jam, & ab omnibus rejectam esse eorum Sententiam, qui potum a ventriculo per somniatam quandam semitam, brevissimo cursu, ducebant ad renes, cum interim luce ipsà clariùs pateat, unicam ad eosdem renes viam esse, vasa scilicet sanguifera, sive arterias, ac proindè liquida, quæ bibendo hauriuntur, antequam per urinam a Corpore educantur, transire, non minùs, quàm Chylus reficiendo sanguini destinatus in vasa lactea, in thoracicum, in subclavias, in

[*t*] *De Sympt. Caus. lib.* 3. *Cap.* 1.
(*u*) *Tract.* 5. *Cap.* 5.

in ſanguinem, atque in hac vulgatiſſimâ opinione, & veritati maximè congruà nequeunt non eſſe Medici penè omnes, cùm penè omnes aquis largiſſimè exhibitis, febres obruant: Si enim illos quis interroget, cur febricitantes tot potationibus impleant, urget febris, reſpondebunt, ignis ſcilicèt, aut, ſi quid igne igneum magis eſt, ardet in ſanguine, veluti igitur, multis aquis, magna etiam extinguuntur incendia, ita magnæ pariter febres pleno aquarum gurgite extingui poterunt: Iis ergo animus eſt, tot aquarum auxilio, ſanguinem ab ardore, quo æſtuat, vindicare, quòd nunquam præſtare ſe poſſe ſperarent, niſi conſtanter crederent in ſanguinem abire quod bibitur, & cum ipſo per venas fluere, & per arterias. Rurſus memoriâ repetendum quid ſuperiori capite oſtenſum fuerit, a veteri ſcilicèt ſanguine novum ſanguinē efformari, atq; hinc propterea oritur, quod ſi Chylus a ſanguine ſubigi nequeat, fruſtra ſanguificatio expectetur, immò ſanguis ipſe, licèt, ante hujuſmodi Chyli adventum, optimis polleret qualitatibus, pravis conditionibus inficietur, noxiaq; illi ejuſdem Chyli natura communicabitur. Quid igitur aliud vaticinari ſibi poterunt potatores noſtri, quàm proprii ſanguinis damna, propriæque ſanitatis perniciem, eo majorem, & proximiùs imminentem, quò intemperantiùs potaverint? Cùm etenim ſpiritus in veteri ſanguine hoſpitantes determinatæ activitatis ſint, & virtutis, ſi ad novum gignendum ſanguinem non ſufficiant, quod ex admixtione veteris ſanguinis cum novo Chylo reſultabit, ſanguis quidem erit

ſed

ſed imperfectus, & Chyli prædominantis naturam induens. Hinc ſi craſsæ conditionis, ac viſcidæ ſit ipſe Chylus, craſſior pariter, viſcidiorque conſurget ſanguis, ſi verò tenue, diſſolutumque ſit quod in eundem tranſit, tenuis non minùs fiet ipſe ſanguis, & diſſolutus; Quid verò potationibus ipſis, ac præſertim aqueis, aut aqueam naturam redolentibus tenuius, & diſſolutius excogitari poteſt? Ab iis igitur mirùm in modum diſſolvetur ſanguis, & quò intemperantiores erunt, eò majorem in eodem diſſolutionem excitabunt, adeoùt iis affectionibus, quorum a ſanguine nimiùm diſſoluto origo eſt, potatores inſignes obnoxii fiant: Hydropem autem a ſanguine hujus conditionis non raró produci quis eſt, qui non noverit, præſertim, ſi potationes, quibus plerique indulgent, immodicæ verè ſint, & ſanguinem immodicè dilutum, enervem, crudumque faciant. Et profectò quid aliud tam amplus, turgiduſque torrens, qui liber magnà ex parte, & effrænis per vaſa corporis fertur, portendere nobis poterit, quàm diſruptiones riparum, a quibus coerceri debuerat, præcipuè ſi debiles aliquæ ex ipſis ſint, & parùm magnis undarum inſultibus reſiſtentes? Vaſa itaque lymphatica, utpotè exiliſſima, & tenuiſſimis membranulis, fibrilliſque conſtantia, quomodò aliquandò non diffringentur, ſi a majori, quàm par eſt, liquidi copià ſæpiùs impleantur? Nimiùm tamen, & ultrà moderationis leges territi ab hujus periculi conſideratione videntur fuiſſe non vetuſtorum tantùm, ſed & quaſi noſtrorum temporum Medici; Nondùm enim

enim decrepitam agunt vitam hominum plerique, & se, non quidem de tantâ in bibendo intemperantiâ, sed de paucis aquæ guttis avidè haustis increpatos aliquandò fuisse, etiam cum febrili æstuarent igne, recordantur. Jacebant in lecto Miseri maximâ febre jactati, summâ etiam æstate, aridis faucibus, asperàque linguâ, crebrum anhelitum ducentes, & fervidum; Ingenti ardebant interea siti, & expressis undique ab intùs latente flamma sudoribus, ardor crescebat, & siccitas, suspiria iterabantur, & jactationes. Qualia tunc infelicium vota, quales preces, ut paucos aquæ haustus à Medico exorarent, donum penes illos tanti ponderis, ut mori se posse dicerent, tàm duram ferre sitim non posse! Actum tamen de illis dicebatur si biberent, atque eorum etiam oculis aqua subducebatur, ne privationis pœnam vetiti liquoris aspectus augeret, & satis tanto ardori Medicis videbatur consultum esse, si frigida summis tantùm labris madefactis, miserorum sitim fallerent potiùs, quàm solarentur. Ego autem nequeo sine horrore de infelicissimâ tunc temporis febricitantium conditione recordari, cum solo tunc nomine discrepasse videantur Ægypti, Lybiæque deserta, & ægrotantium cubilia, in his enim non minùs in obstinatà aquarum penuriâ, & intolerabili æstu, cum siccitate luctandum erat, & cum ardore. Attamen crudeles adeò Medicorum animos tunc fuisse existimandum non est, ut febricitantium restiterint precibus, quasi ægrorum oblectarentur luctu, eorumque gauderent in pœnis, sed rigidæ hujus interdictionis in

culpam potiùs, ut arbitror, vocanda est magna aliqua in Medicorum mentibus sedens ratio, quæ non sineret, ut largiùs potarentur aquæ, licèt intensior sæviret febris, & auxilium quæreretur a lymphis, licèt undique grassaretur ignis: Nostris verò temporibus inveniunt largissimæ potationes, præsertìm in febribus, tot asseclas, quot Medicos, tot laudatores, quot ægros, nil enim iisdem familiarius est in arte nostrà, & nil utiliùs creditur, aut securiùs; Valida nempè consuetudinis vis secum rapuit Medicos omnes, omnes jam detinet, jam omnibus imperat, neque ex tot millibus unum invenire jam licet, cui insanabilis non videatur febris, nisi pleno aquarum gurgite obruatur febricitas; Ipse tamen non ità facilè in animum inducere possum ab uno, eodemque potu largè exhibito sana lædi corpora, & ægra restaurari. Nonne, cum febris urget, universus Naturæ ordo turbatur, & quasi corruit? Separationes, fermenta, vires nonne magnà ex parte tunc temporis prohibentur, vitiantur, deficiunt? Quomodò ergo tam pleno aquarum gurgite febricitantes obruere posse sine noxa confidimus, cùm indè tantùm detrimenti ab Hominibus vegetà, & inculpabili sanitate præditis hauriatur, illud roboris, virtutisq; momentum in ægro sanguine invenire putantes, quod in sano sanguine desperaremus? Verùm ità exigit, inquient, ignea febrium conditio, tunc enim mirùm, quàm accensus sit sanguis, quàm æstuet, quas secum undique ferat flammas, flammasque spiret! Meum autem hic non est de vastissimà, & nondum fortasse

certà

certà satis febrium doctrinâ differere, tantùm etenim nec vires possunt meæ, nec audet ingenium: An calor ille, de quo febricitantes queruntur, sit febris causa, sit ejusdem effectus, sit febris ipsa, jam curare nobis non libet, & fatemur ingenuè quod negare stultitiam saperet, nullam scilicèt sine calore febrem esse, sed comitem habere semper præternaturalem sanguinis ebullitionem, & noxiam effervescentiam; Atque hinc oritur, ut opinor, bibendi, hoc est calorem illum, quo fervet sanguis, temperandi necessitas. Exhibeantur propterea largæ febricitantibus potationes, ita enim exigit ignea Febrium natura, quidam tamen in iisdem servandus mihi videretur modus, ne nimiùm præceps flammas ipsas extinguendi cupiditas, eò Medicorum mentes adducat, quò, re maturiùs perpensà, nunquam declinare potuissent. Instituendam igitur in bibendo quandam quasi methodum arbitrarer, quæ ægrum sublevaret semper, nunquam everteret, & cavendum, ne irriguus fons ille sit, qui in ejus fauces pleno gurgite derivatur, sed, quibusdam aliquandò intervallis, a fluendo cesset penitùs, & arescat. Verùm quò noster stultè progreditur sermo? Is ne ego sum, qui febribus medendi præcepta aliis tradere audeam rudis in arte nostrà, & præter nudum Medici nomen, nil aliud habens, de quo meritò gloriari queam? Meum sit potiùs a sapientissimis Viris, & imitatione dignissimis febrium curationem ediscere, eorum monitis regi, & iisdem itineribus ire, quibus ipsi ad summam Medicinæ gloriam pervenère; Veluti tamen,

men, vel unicum aquæ hauſtum, in febribus, improbantium partibus ſtare pudet, eorumque inſanabilem hydrophobiam laudibus excipere, ita nunquam tantùm ergà immodicas potationes amorem amare discam, atque hoc fortaſſe eveniſſe arbitror, quòd veterum Medicorum Monumenta perluſtrando, nonnulla mihi in omnibus animadvertere licuit, quæ grandes has potationes, non modò non laudare, ſed & improbare videntur: Hippocrates enim, *frigidæ aquę*, ait, *copioſior uſus convulſiones, diſtenſiones, & rigores febriles affert*. [*x*] Et quidem explicitè ſatis loquitur Vir Singularis, quicquid de iis ipſis Hippocratis verbis ſentiant, ſibique ſingant pro genio aquoſiores interpretes.[*y*] Galenus etiam mirum quot conſideranda velit, antequam ad frigidæ uſum deſcendat, *Si enim*, ut inquit ille, *vires cunctæ valentes ſunt, & febris ardentiſſima, & concoctionis notæ planè evidentes frigidam Homini dare audacter debebis*, & mille inſuper hac ſuper re, cautè procedendi vias, mille paſſim in locis, oſtendit, undè ſatis conſtat, eum non adeò hujuſmodi potationum amatorem fuiſſe, ut poſſit earundem ſtrenuiſsimus defenſor, & acerrimus propugnator tàm ſubitò nuncupari, terruit enim fortaſſe Virum, aliàs impavidum, quod ipſe ſe vidiſſe aſſerit, febre ſcilicèt ardenti laborantem, (*z*) *cum morbus invaleſceret*, ut ejus verbis utar, *& fri-*

[*x*] *De Liquidorum uſu*.
(*y*) *Method. Med. lib.* 11.
[*z*] *De Sympt. cauſ. lib.* 1.

& frigidam imprudenter biberet miserè periisse, aqua nunquam quoad moreretur expletum. An non & Arabum Medicorum Princeps Avicenna [*a*] multùm bibere malum appellavit? Ut præteream Hydropis [*b*] periculum, quod imminens vaticinatur, si fortè phlebotomiam præcesserit aquę plurimę potus. Quòd si in hujusmodi potationibus moderatiores esse renuerent Medici, ne inexplebile bibendi solatium ægris subducerent, Tullium ipsum audirent, *Valetudo voluptati anteponatur*, clamantem. (*c*) Et sannè nonnè pietas foret crudelitate omni crudelior delectationi Hominum inservire, ut indè in maximum vitæ discrimen adducerentur? Quid juvat suavi undique liquore poculum illinire, ut smumans intùs venenum decepta hauriant labra, & ipsâ stet vitâ aliquanto dulcior sapor? Tunc, ut arbitror, frequentes, grandesque potationes poscentibus liceret annuere, cùm immodica bibendi voluptas nil periculi, & nil detrimenti portenderet, verùm cùm æqua vigeat suspicio a tantâ in bibendo intemperantiâ tantam Hydropum copiam fortasse derivari, satiùs profectò erit nostrorum malorum segetem satis, superque fœcundam tot imbribus destitutam relinquere, ne ab iisdem nimiùm irrigata, feracior aliquandò luxuriet, & crescat uberior. Verum noster hùc usque sermo ex unicâ fluxit hypothesi, in sanguinem scilicèt transire quod bibitur

[*a*] *Lib.* 1. *Fen.* 3. *Doctr.* 2. *Cap.* 8.
(*b*) *De Remov. Noc. San. Tract.* 7. *Cap.* 2.
[*c*] *De Offic. lib.* 2.

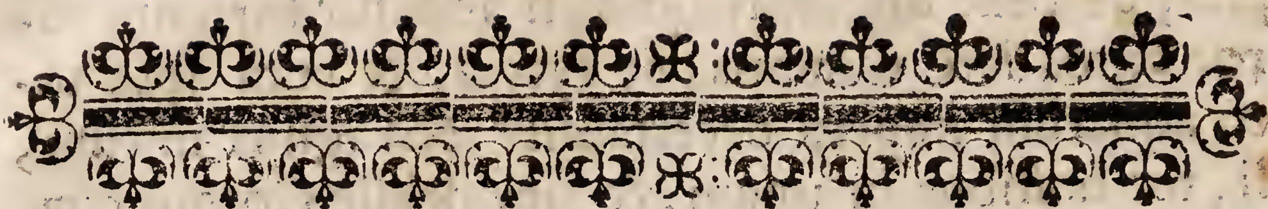
bitur, & cum ipſo per arterias decurrere. Quid, ſi ita ſe res non haberet, & felicioribus aliquandò oculis invenire daretur quod, nec vetuſta, nec noſtra viderunt tempora, ductus nempè peculiares, & proprios ad potum a ventriculo ad renes, brevi, facilique ſemitâ, deportandum? Noſtra ne tunc argumenta collaberentur penitùs, & res veritati adeò conſona in turpe degeneraret mendacium? Non ita profectò; Quin potiùs mirum, quantò faciliùs Hydrops contingeret, ſi quicquid, bibendo, in ventriculum derivamus, toto ſuo pondere, totoque ſuæ fluiditatis momento, in exiliſſimos, & tenuiſsimos canaliculos, adeo ut obtutum, ſi adſint, huc uſque fugerint, deberet irruere. Nonne facilior tunc vaſorum diſruptio? Nonne Corporibus Hydrops proximior? Nonne a largis, & immodicis potationibus periculum majus? Sed de hoc ſatis; De Rebus fortaſſe non exiſtentibus, vel ſaltem nondum compertis qui primus invenerit, & conſpicuas fecerit, glorioſiùs loquatur. Hactenus tot Hydropum, noſtris hiſce temporibus gliſcentium copiam, vel a ſanguine nimiùm a vaſis ſuis effluente, vel a potùs immodicè adhibiti intemperantià oriri poſſe oſtenſum fuit, & ab utràque causà ſingillatim conſiderata pernicioſiſſimum hunc effectum huc uſque deduximus. Quid, ſi modò, quæ diviſa tàm amplum ſuſpicioni locum fecere, colligantur in unum, & idem aliquandò Corpus, ut in febribus fortaſſe contingere poteſt, immodico ſpolietur ſanguine, & immodicà ſaturetur aquà? Arbori, ob nutrientis humoris penuriam languidæ

jam

jam, ac penè arescenti quid, si addatur torrentis furor agros latè vastantis, ac sylvas, & cum ipsà toto aquarum impetu decertantis? Nil igitur mirum, si, tot hostibus in unum, & jam debile Corpus conspirantibus, cedere infelix, & in extremum ruere exitium crudeliter cogitur. Resipiscant itaque hi parum prudentes Thaletis Asseclæ, & minori aquam ipsam, si immodica sit, veneratione prosequentes, somniatum illud rerum omnium principium Corporum aliquandò destructioni esse sapientiùs credant.

De

De Hydropis periculo a Vino, & Spiritu Vini largiùs epoto, & obiter de immodico Chocolatæ usu.

CAP. VII.

Ixerunt plerique adeò feliciter, ut nunquam, aut ab immodicis potationibus, aut a nimià sanguinis effusione tentati fuerint, attamen Hydropes aliquando fiunt, & post lætissimum vitæ cursum funestissimam non raro subeunt mortem ab eodem oppressi morbo, ad quem tàm multos vel propria, vel aliorum incuria perduxit: Aliæ itaque, præter jam recensitas, Ascitis causæ a nobis investigandæ, quibus ipsius debeatur origo, vel a quibus, si non gigni, promoveri saltem possit fatalis hæc Corporum lues. Neque hìc disserere juvat de Hydropis causis, ut ita loquamur, intrinsecis, quæ scilicèt, a se solis, ejusdem productioni sufficiunt, quæ profectò multæ sunt, & variæ, ut pravus Corporis habitus, mala vasorum constitutio, & similia; Ea enim, quæ nobis nocent, sed absque nobis, sive absque

eo quod ad ea, vel noſtra, vel alterius opera concurrat, qua arte, quòve conſilio evitari poterunt? Noſtrorum nempe malorum radix, ſi cum nobis naſcatur, inextirpabilis, ut plurimum, creſcit, non niſi damna germinans, & non niſi ærumnarum fœcunda. Quoniam verò per omnes Hominum conditiones, temperamenta, ætates aliquandò vagatur Hydrops, nullique, aut anni, aut Corporum conſtitutioni quandoque parcit, videndum modò, an effectus adeò univerſalis univerſalior non minùs cauſa, quàm quæ ſuperiùs enumeratæ fuerunt, excogitari poſſit, eique major tot Hydropum culpa non immeritò adſcribi; Cùm autem univerſaliſſimus, noſtris præſertim Regionibus, potus ſit vinum, illud ſcilicèt, quod ad ſanitatem plerique, quidam ad inſaniam, ferè omnes ad delicias bibunt, hoc ipſum potionis genus ad examen revocare libet, & inſpicere diligentiùs, fieri enim poterit, ut quædam nobis in lucem vocare detur, digna fortaſſe, quæ ſibi noſtrum vindicent animum, ſi eà, quà par eſt, æſtimatione excipiantur. Et quidem utinam minùs pleroſq; rapuiſſet experta in guſtando vino ſuavitas, nec nimiùm ab ipſa ineſcati Homines, nimiùmq; detenti, illud adeò deperditè amare didiciſſent! Quantò meliùs etiam nunc rebus conſulerent ſuis, vinoque parciùs indulgentes, illud quantò innoxius, immò quantò ſuis commodiùs Corporibus experirentur! A vino etenim, ſi ipſo moderatè fruamur, teſtes ſunt veteres, recentioreſque Medici penè omnes, noſtram fulciri ſanitatem, & vitam, vireſque, ſi collapſæ fuerint, refici, & ſi vigeant, ſervari; Hinc præclarus invaluit uſus

aquà vinum diluere, quod omnium primus præſtaſſe, dicitur Straphylus Sileni filius [d] ad ſuberbi liquoris vires, & effrænem indolem compeſcendam, vinum etenim ipſum, ſi ei ſufficiens aquę quantitas miſceatur, mirum, quàm innocens fiat, quàm tutum poculum, & quàm ſalubre! Verùm laudabilis hæc bibendi ratio, licèt optimè de omnibus mereatur, non grata tamen omnibus accidit, & jucunda, ſed cæco aquam habentes odio nonnulli, illamque vini non minus, quàm Corporum corruptricem ſtultè appellantes, merum unicè in deliciis habent, ipſumque intemperanter ingurgitant. Jam verò inſignes hi potatores, & ad inſaniam uſque vino indulgentes graves, ſpumantesque cyathos ponant parumper, & quæ ſimul cum dilecto liquore pericula bibant ſapientiùs intelligentes minùs illi tribuere, propriæq; aliquandò vitæ meliùs conſulere diſcant. Primò itaq; animadvertere oportet, quas Vinum in ſe ipſo mutationes patiatur, ſeu quid vino ipſi aliquando accidat; Deindè, quid poſt immodicè aſſumptum vinum ſentiant alii, ſeu quos intemperantiùs hauſtum effectus quandoq; producat. Id verò, quod Vino peculiariter contingit, ſi vel tepido loco, vel Soli diutiùs ex poſitum detineatur, nonne aciditas eſt, adeò ut tota amabilis liquoris ſuavitas in ſaporem guſtui moleſtiſſim um, & palati papillas mirabiliter lædentem paulatim degeneret? Quod autem vinum immoderatè hauſtum conſequitur nonne ebrietas eſt? Ut de hac ſola, utpote magis familiari, ma-

[d] *Plin. lib. 7. Cap. 56.*

magisque ad rem nostram faciente loquamur; Jam ergo exordiamur a primo, & demonstrationes, quas construere est animus, ut effectus superiùs recensiti a suis causis deriventur, tanquàm lemmata habeantur iis, quę in posterum ostensuri sumus, fortasse, non inutiliter præmittenda. Quoniam itaque vinum calido loco detentum supponitur, id vino eidem continget, quod cęteris contingit liquidis, si incalescant, fermentabitur videlicèt, partesque ipsum constituentes tumultum quendam, agitationemque concipient, seu tota alterabitur mixtio, seù minimæ vini particulę suas exerent proprietates, sed actu acescit vinum, ergo inter particulas ipsum constituentes, quædam etiam aderunt, quæ aciditatis sensum inducere valeant, sed hujusmodi sensationem excitant particulæ determinatà quàdam figurà præditæ, ergo in vino aderunt hujus generis particulæ, quæ tamen, antequam fermentesceret vinum, non percipiebantur, quia a particulis reliquis mixtũ constituentibus obtundebantur, & ipsæ fortasse quendam inter se ordinem, habitudinem, situmque servabant, per quem ad pungendum, vellicandumque ineptæ fierent; Patet igitur ex hac vini aciditate, postquam incaluit, in ipso esse quidem acidum, sed impotens ad vim suam exercendam, per calorem verò dissolvi, & a vinculis, quibus tenebatur, liberari. Et hoc quidem vino peculiariter contingere, si ad intensiorem caloris gradum detineatur, innotuit cuique, & cuique experiri fas est; Quòd verò nunquam in se ipsis Homines vellem experiri illud est, quod a vino largiùs epoto, plerumq; gignitur, ebrietas scilicèt, turpis illa Corporum pestis, &

voluntaria animorum insania. Quid enim vinolento Homine excogitari infeliciùs,aut fingi potest? Viribus aliquandò est ita præstantibus, ut fortis ab Aristotele appelletur, [*e*] aliquandò ita languidis, ut ruinosum Corporis pondus vix regat,lubricus est incessus, nutantes passus, Caput vertiginosum; Obtunditur ingenii acies, animique consilium obtenebratur, & ratio ipsa, præstantissimum illud, divinumq: lumen, de quo unicè humana conditio jure superbit,in fumosis vini vaporibus obruitur, ac sepelitur. Et quis unquam in animum induxisset, nisi hoc vera nimiùm suaderet experientia, a tàm suavi liquore, si intemperantiùs ingurgitetur,tàm funestam malorum segetem non rarò produci? Attamen si rem attentiùs scrutari libeat,hoc ipsum, quod incredibile quid videtur, & quod auditum solùm mentem movet, eamque è statu suo quasi deturbat, insignibus potatoribus necessariò evenire facilè comperiemus. Quoniam etenim vinum calidissimæ naturæ est, & ad quancumque ebullitionem concipiendam aptissimæ, si per arterias cerebro superimpositas feratur fermentescens, & propterea vasa, in quibus continetur, amplians, ac distendens, Cerebrum ipsum comprimet, & liquidum nervorum ad partes violentiùs trudet, sed ab aucto succi nervei influxu augetur etiam fibrarum musculos constituentium inflatio, ergo in validiores contractiones venient, ergò partes validiùs movebuntur,ergò validiùs exerent robur. Rursus si vasa sanguifera nimiùm turgentia ductus ipsos nerveos aliquandò ita

(*e*) *Probl. Sect.* 27.

ita premant, ut contento ſucco aditus omninò liber non pateat, quod maximè contingeret, ſi ea præſertim piæ matris portio comprimeretur, quæ intexitur trunco omnium nervorum ad foramen magnum occipitis, ſuccus idem nervorum parciùs in muſculos influet, ſeù ſanguidiores motiones excitabuntur, ſeu minuetur, & quaſi concidet partium vigor. En igitur primo loco, quomodo a vino liberaliùs hauſto robur ebriis modò augeatur, modò nutantem Corporum molem ſuſtinere vix valeant. Patet inſuper ex Bellinio, arterias nimio vino infarctas maximè extendi ab impetu, quem exercet extrorſum fervidus, æſtuanſque humor, qui per ipſas fluit, ac proindè partes ad contactum arteriarum poſitas, dummodò cedentes ſint, loco dimoveri poſſe, ac debere: Sed arteriolæ ad uveæ circumferentiam poſitæ extenduntur non minùs, & intumeſcunt, ergo uvea ipſa, per quam feruntur, movebitur qua poterit, retina autem cedens molliſque eſt, & interior oculus compreſſilis, igitur introrſum, ſive in retinam agetur uvea, igitur partes retinæ ſitam mutabunt, igitur species ipſę ab objectis venientes tunc reſpectu retinæ ſitum etiam mutabunt, ergo objecta moveri videbuntur, ergo vertigo excitabitur. Ultimo loco, manifeſtum eſt, a sanguine, ob vini efferveſcentis admixtionem, magnam paritèr concipi efferveſcentiam, & cùm ejuſdem ſanguinis portio ad cerebri glandulas feratur, & ex ea producantur ſpiritus, qui in nervos derivantur, spiritus etiam maximè mobiles, & maximè effrænes producentur, ac proptereà quaquaverſum nitentes, atque erumpentes, variaſque ſpecies minimè cohærentes, incerto tempore, &

ſolo

ſolo caſu excitantes delirium inducent; Quod quidem delirium tamdiù perſiſtet, quamdiù durabit incertus, vaguſque ſpecierum motus, ſeù quamdiù ſanguis nimiùm effervefcet, & æſtuabit, ſeù donec ab intolerabili vini conſortio sanguis ipſe vindicetur. Jam itaq; in effectibus oſtendendis, qui cum ebrietate conjuncti ſunt, & a vino intemperantiùs epoto pendent, mira facilitas ex ſolà hypotheſi, vinum calidiſſimæ, ac ferventiſſimæ naturæ eſſe, proveniens, hunc ſolum mihi fructum pariat, poſſe ſcilicèt, abſque falſitatis notà, hunc ipſum calorem in vino ſtatuere, etiam quando mixtum fluit cum ſanguine, ſicuti in eodē mixto pariter cum ſanguine acidas particulas jam ſtatuimus. Verùm longà fatigatum patientià videre jam mihi videor gravi tędio lectorem corripi, comem licèt, & humaniſſimum, ubi ſumus, aut quò vadimus? exclamantem: Non ebrietatem, ſed Hydropem gerit libellus in fronte, nec tot verborum ambages, & remotiſſimarum rerum inutiles, inſulſaſque demonſtrationes aliquid ad rem noſtram unicè faciens adhuc excepit. Fateor profectò ipſe etiam, ea, quæ huc uſque examinare libuit, inanes fortaſſe digreſſiunculas, vanaſque tricas videri meritò potuiſſe, attamen, ne diutiùs noſtro calamo turpis inuratur nota, prodeat jam rerum ſuperiùs præpoſitarum neceſſitas; & ſequens Theorema conſurgat: A vino ſcilicèt intemperantiùs hauſto Hydropem paulatim gigni poſſe. Quoniam etenim vinum abit in ſanguinem, & cum ipſo admiſcetur, qualitates, ſeu proprietates ſuas eidem ſanguini communicabit, ſed vini proprium eſt incaleſcere, ergo & ſanguis calidior fiet, & quò major vini quantitas cum

ſan-

ſanguine fluet, ſeù quò major vini quantitas ingurgitabitur, eò major, & intenſior calor in ſanguine producetur; ſed vinum, ſi ad intenſiorem calorem ſentiendum damnetur, aliquando aceſcet, ergo ſi ita intenſus, vehemensque fiat ſanguinis calor, ut a vino ferri non poſſit, abſque eo quod in fermentationem, per quam acidum fit, veniat, aciditatem concipiet, & ſanguinem ejuſdem participem faciet; Rurſus, cùm in vinoſioribus Hominibus novus ſemper, ac novus meri, ſeu caloris proventus feratur in ſanguinem, ſeu magis ſemper, ac magis incaleſcat ſanguis ipſe, poterit aliquandò ad majoris caloris gradum perduci, quàm qui a vino, abſque eo quod aceſcat, tolerari poſſit; Immodicè igitur potatum vinum acidum tandem fieri poterit, & conſequenter eàdem aciditate ſanguinem ipſum inficere. Sciant ergo, primo loco, potatores noſtri, quotieſcumque ſe mero intemperantiùs implent, proprium ſanguinem ita afficere, ut veterem amittat indolem, & acidus revera fiat. Videant jam, ſecundo loco, quid ſibi velit aciditas iſta, ſeù quid periculi, quidve mali portendat. Acidus ſanguis eſt, facta eſt ergo ea ſanguinis reſolutio, per quam particulę tali figurà, & activitate præditæ, ut aciditatem inducant, jam ſui juris factæ ſunt, & a reliquarum particularum ſanguinem conſtituentium vinculis liberæ, in eodem ſanguine agitando, pravam indolem, noxiumque genium exercent: Sed agitari non poteſt sanguis, quin in eandem agitationem quicquid in ſanguine eſt adducatur, ſive, quin particulæ ipſæ, quæ ſanguinem agitant, & vehementer dimovent, quicquid in ſanguine eſt agitent pariter, & dimoveant, ergo in humo-

humores, qui cum ſanguine fluunt, inſinuabuntur particulæ agitationem, & dimotionem in eundem ſanguinem inducentes, ergo cum humoribus ipſis miſcebuntur, ſed particulæ iſtæ, ex ſuperioribus, eà activitate præditæ ſunt, ut aciditatem inducere valeant, ergo in humores, qui cum ſanguine fluunt, & conſequenter in lympham eandem aciditatem inducent; Acida erit igitur lympha. Hic autem quid eadem, quæ jam in Capite quarto a nobis oſtenſa fuerunt, repetere juvat? Ibi enim ſatis, ſuperque demonſtravimus, a lympha, quotieſcumque ex inſipida in acidam tranſierit, ductuum lymphaticorum diſruptionem, & conſequentèr Hydropem poſſe faciliùs induci. Verùm ſi ab aciditate vini inquient fortaſſe Aliqui, timenda eſt ſanguinis, & lymphæ aciditas, & conſequenter Hydrops, illa ingurgitari, abſque tali periculo vina poterunt, quæ non niſi difficillimè aceſcunt, seù quæ non niſi poſt longum temporis intervallum, decantatam contrahunt aciditatem, ſed generoſiora, ac celebrioris nominis vina pravæ huic fermentationi concipiendæ ſunt minùs obnoxia, iis ergo, abſque detrimento, ſive ſaltèm abſq; Hydropis ſuſpicione, uti etiam intemperantèr poterimus; Nobis itaque gratulemur, quòd a felicioribus Etruriæ collibus integrę ad nos vindemiæ deportentur, vinumque veteribus, aut falernis, aut ſurrentinis fortaſſe non ſecundum noſtras coronet menſas, noſtriſque ſaliat in cyathis: Hilari propterea animo, ſuaviſſimo, veterrimoque liquori indulgentes, eodem madeamus, eodemque ſaturemur pro genio, nihil enim mali portendit vinum ſpirituum adeò dives, & a fervidis nondùm victum

æſta-

æstatibus noxiæ aciditati, per temporis spatium, adeò diuturnum resistens. Sileant verò stultissimi potatores nostri, ipsisque de re tanti ponderis attentiùs cogitantibus illuceat aliquandò, inter pocula, veritas. Quoniam etenim, ex dictis, id, a quo vinum in eam fermentationem adducitur, ut acidum fiat, calor est, quotiescumq; calor iste augebitur, accelerabitur, & faciliùs continget hujusmodi aciditas, sed quò generosiora vina sunt, eò sunt calidiora, atque intensiorem sanguini calorem, si propinentur, conciliant, poterunt igitur faciliùs, & celeriùs fermentescere; Rursus, quoniam hujusmodi vina calori resistunt magis, & ab eodem difficiliùs vincuntur, ad hoc, ut aciditatem contrahant, oportebit, ut calor etiam magis, magisq; augeatur, sed in sanguine, ut ostendimus, a generosioribus vinis magis, magisq; augetur calor, ergo etiam ab hujusmodi vinis, non minùs quàm a cęteris obscurioris nominis, conditionisq; ignobilioris, insuavis aciditas contrahetur, quantò enim crescit momentum resistentiæ, quod exercetur a vino, ne dissolvatur, tanto etiam crescit momentum caloris dissolventis, qui est in sanguine, seu idem vinum intemperantiùs ingurgitatum, dum magnam in sanguinem caliditatem infert, se ipsum ad acescendum disponit, ac proptereà vina quæcumque, si immodicè iisdem impleatur sanguis, noxiam fermētationem concipiant oportet, undè eorundem aciditas, & quę ab ipsà pendent, facilè produci poterunt. Non itaque cujuscumque vini ignotus omninò nobis sit usus, ut Romanis [f] olim fœminis fuit, sed neque inexplebilis adeò ipsius nos amor detineat,

 ut

(f) *Valer. Max. lib. 1. de Matrim.*

ut nullum, in eodem potando, modum servantes vino simul immodico sanguine, & immodica abdomen aquà stultè inficiamus: Vel si ea fortasse nostri sanguinis aliquando conditio sit, & lymphaticorum constitutio, ut ille extraneæ æstuantis liquidi effervescentiæ, hęc suæ lymphæ, licèt undique impetum facienti resistere diù valeant, nostris tamen viribus parum, aut nihil fidamus, fieri enim poterit, ut sanitas ipsa ab eodem hoste nunquam lasso, & nunquam pugnæ parcenti victa in exitium paulatim ducatur, veluti ab iteratis ejusdem securis ictibus reciditur tandem, & corruit annosa licèt, & fortis Ilex, quæ primos ferri ferientis insultus, aut spreverat, aut non senserat. Deplorabilis profectò res est, & lachrymis, quàm admiratione dignior, insignes hosce potatores, cum lautè convivantur, intueri. Lassantur famuli vini pocula, inter epulas, ministrantes; vino madent mantilia, vino aer ipse, locusque redolent; & in uno ventre plurimarum gentium, & regionum vina conduntur; Nec tantùm ea dapibus commiscent nonnulli, sed cibo pleni, jam jamque a mensà discessuri plures aliquando cyathos veterrimo, suavissimoq; liquore inanire non dubitant per varia vinorum genera intemperantiam ducentes, non sitim. Hi tamen (quis crederet?) Homines illi sunt, qui tantam stomachi saturitatem jactant, ut ne ab uncià quidem novi cibi graviùs onerari patiantur, & cùm unciæ unius ponderi sustinendo eorum ventriculus, ut asserunt, jam non sit satis, a pluribus vini libris, post ipsum prandium, quando scilicèt se a quocumque cibo, licèt levissimo opprimi fateantur, refici se dicunt, & sublevari. Quo autem insa-

nos

nos potatores noſtros adduxit vini amor inſanior? Quis illis adeò rationis lumen excæcavit,& mentem abſtulit, ut magnum vini pondus leviſſimo panis fruſtulo levius & credant ipſi,& ab aliis credi velint? Ipſe quidem ſtultorum Hominum ſtultiſſimæ Sententiæ nunquā ſubſcribam,cum ab æqualibus cibi, potùſq; ponderibus æqualiter etiam ventriculi,& canalium,per quos indè fluunt, membranę urgeantur, premanturque. Quid ergò mirum,ſi vino adeò intemperantèr utuntur nonnulli,cùm in eodem vel ipſam gravitatē ſtatuere neſciant, & illud quod tantum pendet,cum ſpumat in poculis omni pondere carere arbitrentur, cum Stomachi membranas inundat? Quomodo vini proprietates ſenſibus minùs pervias, & pericula ab ipſis provenientia percipere poterunt, aut volent, ſi quod familiare liquidis omnibus eſt, & de quo teſtes ſunt ſenſus ipſi, gravitatem ſcilicèt vino tribuere, aut callidè, aut inſipientèr recuſant? Rem tamen,quocumque libuerit modo,ſibi fingat vinoſior populus,proprias,peregrinaſq; vindemias abſumat, & mero tàm immodicè impleri,non exitiale quid, funeſtumque vocet, ſed innocens palati oblectamentum, & firmiſſimum ſanitatis præſidium, fieri enim fortaſſe poterit, ut a propriis eruditus damnis incredulitatem aliquandò, & inſaniam lugeat ſuam,poſt tam uberem vini proventum,tantam aquæ colluviem in abdomine colligi potuiſſe ſerò nimis,& inutilitèr obſtupeſcens. Verùm quid ultrà intemperantes inter,ebrioſque Homines immoramur? tempus jam, ut ad ſanitatis amantiores viros, eamq; attentiùs cuſtodiri nitentes mens noſtra convertatur,& ſermo. Hi ſunt qui ſpiritum vini frequenter

potant,ad ſtomacum,ut ajunt,corroborandum, ejuſdem acido addendas vires, & concotionis opus faciliùs, & perfectiùs abſolvendum. Poteſt ne ſuavior, & felicior comparari fructus, aut finis excogitari laudabilior, quàm Chyli fabricam,a qua neceſſaria ſanguinis reproductio pendet, promovere,& vitam ipſam in præclariſſimo concotionis opere principaliter ſitam,illæſam, ſoſpitemque ſervare? Att amen hæc ipſa, in re tanti ponderis tutè aſſequenda,facil itas non inanem in me formidinem excitat,aliquid periculi in tantà ſecuritate occultari, & herbas inter, floreſq; ver promittentes amœniſſimum, funeſtum latere anguem venenato morſu timendum, & mortem ſibilo min itantem. Inquiunt itaq; ſapientes hi ſanitatis, concotioniſq; propugnatores, hanc a frequenti ſpiritus vini uſu adjuvari mirum in modum, illamque conſequenter ab eodem potu ſæpiùs aſſumpto incolumem ſuſtineri, & a cujuſcumque exitii periculo vindicari. Mihi tamen dicerent velim, quid ſpiritus iſte ſit, cui tantum ſe fidunt plerique,& quod, velut aliquid a Cœlo proveniens, commendare paſſim, ſibique ipſis exhibere non deſinunt? Nonne vini pars eſt magis activa,volatilis magis,ac magis ignea? Nonne quod igneum magis in vino eſt, ſanguinem, ut ſuperiùs demonſtravimus, inficit, & Hydropis paulatim periculo Homines damnat? Quid igitur de noſtro ſpiritu dicendum, ſi a vino ſejunctus in ſanguinem abeat,cùm illum de eodem ſanguine tam malè mereri oſtensũ ſit, ſi vino permixtus arterias ſubeat, & venas? Cùm vinum tranſit in ſanguinem,ſuus etiam in eundem tranſit ſpiritus,ſed a fibroſioribus,craſſioribuſq; vini particulis ita retuſus,ut noxius

tunc

tunc solùm fieri incipiat, fermentationemque in arteriis periculo plenā excitare, cum ab iisdem crassioribus partibus dissolutus, & liber jam nihil habet, quod activitatē suam obtundat, igneasq; prorsus vires compescat; Quid ergo pręstabit idem spiritus, cùm à quocumque vinculo solutus sanguini admiscetur, totoque suæ virtutis momento, in eundē impetum facit? Celeriùs profectò, cum solus abit in sanguinem, effectus illos producet, quos nō nisi tardiùs, cum vino permixtus in eundem ferebatur, gignere poterat, ac propterea ad spiritum vini confugere, ut ventriculum fulciat, sanitatemq; tueatur, perindè est, ac si medio mari deprehensi, & longà tempestate jactati auxilium a ventis simul decertantibus speraremus, salutem nostram, & vitam ipsis procellarum Authoribus stultissimè commendantes. Pereat ergo ab Hominū memorià, qui pulcherrimam hanc sanitatis diutiùs servandæ methodum primus edocuit, nosq; salubrioribus consiliis sapientiùs innixi inanem valetudinis spem tanti emere renuamus, sed veluti ab immodico vini potu tam magnam Hydropis suspicionem oriri posse didicimus, ita a frequenti spiritus vini usu idem facilius ejusdem morbi periculum, ut superiùs ostensum fuit, justissimè timeamus; Et profectò si omnis à nobis non exularet formido, nobisque timere magis aliquandò disceremus longiùs fortasse abesset Hydrops, & cautè viventes fatale hoc vitæ periculum rideremus: Verùm nimiùm viribus nostris tribuimus, & nostræ conditionis obliti, immensumq; prorsus robur in debili Corporum compage somniantes illam continuò crebris, gravibusque ictibus lacessire non dubitamus. Quid ergo mirum, si dum adeò

incau-

incautè proprià abutimur ſanitate, eam deindè amiſſam inutilibus ſępè lachrymis proſequi infeliciter cogimur? Laudabilem victus rationem, & quæ ſapientem Hominē deceat inſtituere ſtultitiam apud nos redolet, quaſi diſpliceat vita moderationis legibus ſerviens, & de propria conſervatione attentius ſollicita. Meum hic non eſt per univerſa rerum genera, a quibus lædimur, & a quibus lædi libentèr patimur, ſermonem ducere, tot enim ſunt, ac tam varia, ut non niſi longiſſimà enumeratione complecti poſſint, quicquid etenim voluptatem ciet, & guſtum allicit, impatienti expetimus animo, nulla conditionum, & qualitatum, quę cibum comitantur, potumque, ratione habità, & an indè ſanitatis conſervatio, aut exitium oriri poſſit inſpicere diligentiùs indignantes. Exemplo ſit Chocolata, decantatum illud palati faſcinum, ſine quo frigent Amicorum conventus, & quo redolent vel ad voluptatem, vel ad luxum Aulę, theatra, convivia, ipſique Sapientum conſeſſus, ſuavis etenim eſt, & mirà guſtum delectatione afficit peregrina potio, attamen ſi eà ultra moderationis leges ſaturemur, mille nosmetipſos periculis, & detrimentis mille damnabimus: Si enim Cacacium Chocolatæ caput, & quaſi baſim perpendamus, craſſæ, pinguis, ac ſummè viſcidæ ſubſtantiæ comperietur, aptæ ſcilicèt ad præternaturalem humoribus viſciditatem conciliandam, obſtructioneſq; in noſtro Corpore efformandas, inter morbos autem, qui obſtructiones hujuſmodi aliquandò conſequuntur, nonnè et Hydropem ſuperiùs meritò numeravimus? En igitur quid tanta in Chocolatæ uſu intemperantia portendere non raró poſſit ſolà cacacii ratione habità, quid

ſi etiam

si etiam Vahinillæ, Cinnamomum, & Saccharum, aromata nimirum, & sal ad celebris potionis fabricam concurrentia perpendi velint? Nonne ab his ita affici potest sanguis, ut dimotionem magnam, agitationemque, & quendam quasi tumultum in minimis suis componentibus concipiat, adeo ut ab ipso dissoluto nimiùm, & nimiùm effræni arteriarum oscula paulatim laxentur, & aquosiori ejusdem parti facilior ad diffluendum extra vasa, tali pacto, sternatur via? Parciùs ergò deliciis nostris fruamur, nec mentem adeò voluptas auferat, ut de periculis indè nasciturìs, nostræque imminentibus sanitati nunquam, quantum rei dignitas postulat, cogitemus; testis enim Seneca est (g) *nullum hostem in quenquam adeò contumeliosum esse, quàm in quosdam suæ sunt voluptates*. Intemperantibus linquatur Indis indicæ potionis usus etiam intemperantior, & a tam dissitis, olimque barbaris Nationibus peregrinos mores emendicare pudeat, præsertim si nostris concurrant damnis, & oblectare nesciant, nisi lædant. Meliùs igitur nostris consulamus rebus, & rerum omnium pretiosiorem valetudinem esse aliquando discentes, nullum non moveamus lapidem, ut, quantùm humana conditio patitur, incolumis duret, ne ipsà demum amisså, exitii nostri causam in nosmetipsos nunquam delicias nostras ad rectam rationis, vitęque normam dirigentes, refundere inutiliter debeamus.

F I N I S.

---

[g] *Epist.* 39.

INDEX CAPITUM.

Dicendorum Occaſio, & Ordo. CAP. I. Pag. 1.
Veterum Medicorum de Hydrope, ejuſque Cauſis Sententiæ. CAP. II. Pag. 4.
De Ductibus lymphaticis, & lympha. CAP. III. Pag. 9.
Hydropis Syſtema ex Recentiorum inventis. CAP. IV. Pag. 16.
Quomodo ab Hæmorrhagia immodica Hydropis periculum induci poſſit. CAP. V. Pag. 28.
Quomodo a largis potationibus non levis Hydropis ſuſpicio oriri poſſit. CAP VI. Pag. 43.
De Hydropis periculo a Vino, & Spiritu Vini largiùs epoto, & obiter de immodico Chocolatæ uſu. CAP. VII. Pag. 56.

